44. ARCHY

ročníku 1938. sbírka V.

administrace (expedice): Stará Říše, Morava

Poslední epištola arcikněze Avvakuma caru Alexejovi

[1669]

Úvod

Jsme v Moskvě za vlády Alexeje Michajloviče, otce Petra Velikého. Církev jest rozdělena. Patriarcha Nikon učinil hlubokou reformu v knihách liturgických a v obřadech, aby je přízpůsobil k obyčeji řeckému. Jeho odpůrci zůstávají věrni staré zbožnosti ruské. Ale nejde tu jenom o znamení kříže dvěma prsty, o dvojí *Alleluja* a jiné symboly, že se nehrozí klatby a muk. »Starověrci« hájí kromě toho, proti duchu novému, který nastupuje velkými kroky, tradicionální křesťanské pojetí života. Toto pojetí jest chmurné, asketické, apokalyptické. Vychází z pevné víry, povznáší duše a kuje srdce vášnivá. Starověrci v té době byli odsouzeni slavnostním koncilem r. 1666. Nemají s sebou preláty mají málo vysokých úředníků, velkých statká-

řů, lidí světských: ti se připojili k novému náboženství, jež přijímá výmluvnost a poesii, divadlo, hudbu a malbu, vše hodně smyslné Západu, k náboženství carovu, jež hoví zálibám tohoto světa a ponechává volné místo jeho pohodlnostem a rozkoším. Ale stará víra jest ještě velmi živá v celém ruském lidu, na venkově, v předměstích měst, v poustevnách, v klášteřích. Drží se jí samovolně nejlepší křesťané; jest zachovávána, hlásána nejučenějšími klerky; mnoho lidí talentovaných ji hájí a rozšiřuje; inspiruje bujará díla, jimiž obecná řeč lidová začíná se uplatňovati v literatuře.

Patriarchou a učitelem staré víry je teď arcikněz Avvakum. Byl z prvních, kteří pro ni trpěli pronásledování. Byl vypovězen do Tobolska; podstoupil deset let strastí a nebezpečenství jedné z prvních výprav do východní Sibiře, a ústrky a tupení žoldnéře, který jí velel; stále neústupný po svém návratu, byl exkomunikován a vláčen z vězení do vězení; od r. 1667 jest vykázán do Pustozerska na Pečoře, nedaleko Ledového okeánu, a vězněn v podzemním žaláři. Ale s tohoto konce světa, z tohoto místa neútěšného se zdarem učil a posilňoval věřící, vedl duše, jež mu jsou drahé — jako paní Morozova —, a neztrácí nikdy naděje, že získá cara a s ním celé Rusko k čistému náboženství před Nikonem.

Epištola, kterou budete čísti, jest jednou z jeho četných listů caru Alexejovi, pátý z těch, jež se nám zachovaly; ale je to, jak z obsahu patrno, poslední, nejpathetičtější. Jest v textu datován z r. 1669, mezi polovicí března a prvním zářím; byl odeslán v září po setníku Akiševu, jenž se vracel do Moskvy, i možno se domnívati, že byl napsán právě pro tuto příležitost, tedy v srpnu. Starověrci měli jej u veliké vážnosti, často jej opisovali a vkládali do svých rukopisných anthologií. Autograf jeho byl nalezen v císařských archivech, a uveřejněn r. 1912 od Barskova v jeho *Památkách prvních let staré víry*, pp. 45—51 (*Annály prací archeografické komise*, t. XXIV.)

Avvakum miloval cara Alexeje, protože ho znal mladého a vroucího, a přece svaloval naň odpovědnost za schisma. Alexej odsoudiv vzpurného arcikněze, zakoušel výčitky svědomí, že trápil spravedlivého. Tragická odluka těchto dvou mužů není lhostejná. City, jež tu vyjadřuje Avvakum, jsou vřele upřímné.

Podle tohoto přátelství k duši snad zavržené, podle důvěrnosti, s níž se obrací ke knížeti pronásledovateli, nelze Avvakuma podezřívati z fanatismu. Naopak jest patrno, jak jeho víra v křesťanské pravdy, v pořádání všech věcí Prozřetelností, spojitost církevní tradice, ve vzkříšení z mrtvých, konečnou odplatu na posledním sou-

du jest úplná a vždy přítomná. Řídí vskutku celý jeho život; dodává mu oné neochvějné důvěry, oné nezdolné neodvislosti, jež činí z něho výjimečnou postavu. S jakou pevností dožaduje se tedy práv duše vůči lidským mocnostem! S jakou jistotou odkazuje cara k nejvyššímu tribunálu!

Na tomto Moskovanu XVII. věku možno studovati tři mystické zkušenosti, z nichž aspoň druhou možno sblížiti s těmi nejvyššími a nejčistšími, jež zdobí velké mystické duchy západní.

Konečně tato epištola zobrazuje jasně talent a způsob arciknězův: nestrojený a přímý v skladbě, živá dialektika, spontánní výřečnost, konkretní, přesné podrobnosti, tón důvěrnosti, přesvědčující a naléhavý, dovolávání se pramenů z obou jazyků — slovanského církevního a ruského mluveného — biblické nebo liturgické vzpomínky, lidové výrazy, náhlé přechody ze slavnostního k domácímu, vše to dává více nahlédnouti do *Života* než historie ze strany carské.

Je to důležitá chvíle ruských dějin a proto dlužno čísti i poznámky pod čarou. Čtenář bude takto uveden do plného středu hádky, jež není jenom velkým schismatem »na druhou«, ale otevírá pohled na cosi, co by bylo možno nazvati klíčem k modernímu Rusku, k modernímu státu v protikladu k společnosti, žijící v církvi, jež sice již nebyla pravou jedinou Církví katolic-

kou, v níž však se uchovalo skoro všechno vnější bohatství archeologické prvotního křesťanského života.

Následuje epištola:

Svrchovaný care a veliký kníže Alexeji Michajloviči, mnohokráte již jsem ti psal a úpěnlivě prosil, abys se smířil s Bohem a aby ses obměkčil a navrátil k tělu Církve. Dnes je to poslední prosba, kterou ti se slzami přináším. Ze svého vězení tak jako z hrobu pravím ti: slituj se nad svou jedinou duší, vrať se k svému prvnímu náboženství[1], v němž jsi byl zrozen tak jako zbožní carové tvoji předchůdci, tvoji příbuzní a dědové; v němž jsi byl posvěcen s námi, tvými zástanci u Boha[2], v téže svaté křtitelnici; v němž jsi byl kojen s námi u svatých prsů téže Církve se Sionu, jejím mlékem neklamlivým, totiž byl jsi tvárněn s námi od své mladosti v téže víře pravoslavné a v těchže svatých naukách[3]. Proč urážíš a ubližuješ takto svým bratřím v duchu? Neboť máme všichni téhož Otce, kterýž jest v nebesích, podle svatého Evangelia Kristova. A nekormuť se, care, jestliže ti takto mluvím: jestiť to zajisté pravda! Car jest všech nás pánem, ale s námi všemi jest služebníkem Boha[4]. Zvláště pak má právo na jméno pána, když sama sebe ovládá a nezotročuje se nezří-

zenými vášněmi, nýbrž bere si za spojence svých zbožných úmyslů nepřemožitelného vládce svých živočišných vášní, jenž utlumí zbrojí čistoty všechny zdroje neřestí.

Sláva carova miluje spravedlnost[5], podle proroka. Jaké jest naše kacířstvo, nebo jaký rozkol jsme uvedli do Církve, jak to tvrdí Nikonští nazývajíce nás *rozkolníky* a *kacíři* ve svém prolhaném a ohavném *Prutu*[6], ba i jinde *předchůdci Antikristovými?* Nepřičítej jim, Pane, tohoto hříchu, neboť nevědí, ubožáci,[7] co činí (Luc 23, 34). Ty, Panovníče, učiníš s nimi se všemi spravedlnost, když jsi jim už dovolil tolik smělosti proti nám. Nenalézáme na sobě ani stopy kacířství — uchovejž nás Syn Boží i do budoucna takové bezbožnosti! — ani rozkolu: beru za svědky Boha a jeho přesvatou matku i všechny svaté! Jsme-li my rozkolníky a kacíři, pak všichni naši Otcové a zbožní carové předešlí i přesvatí patriarchové jsou též schismatiky a heretiky.

Nebe a země, slyšte ta slova, hodná potopy, a ty jazyky velkomluvné! V pravdě, svrchovaný care, pravíme ti: příliš se opovažuješ, ale nikoliv k svému dobru. Kdo by se odvážil pronášeti podobná rouhání proti svatým, kdyby tvá autorita nebyla toho dovolila?[8] Dej na to dobrý pozor, Pane: s kterou pravdou chceš přistoupiti k Poslednímu Soudu Kristovu, až se octneš před zástupy andělů a před všemi kmeny náro-

dů věřících a nevěřících? Jestliže v naší víře, v svatých knihách našich otců a jejich vyznání víry bude odkryto jediné kacířstvo nebo rouhání proti Kristu našemu Bohu a jeho Církvi, zajisté jsme ochotni žádati pro ně odpuštění přede všemi orthodoxními; tím více, jestliže jsme sami uvedli něco pohoršlivého nebo rozkolného do církve. Ale nikoliv, nikoliv! Všechna práva církve jsou na straně toho, kdo slyší pravdu a nalézá zdravý rozum podle Krista Ježíše, a ne na straně toho, kdo jde po novotách tohoto světa – církve, pro níž trpíme a umíráme a prolévame svou krev.

Care křesťanský, zpytuj Písmo, a uvidíš, že v posledních dobách[9] není a nebude nikde opravování víry, ani objevování pravdy. Naopak jest všude psáno, že v posledních dobách bude víra zapřena, a ne opravována, budou Písma falšována a převracena, a budou zavedena zhoubná kacířstva a mnoho lidí bude svedeno. To jest všude: uvidíš to ve svatých Písmech. A nediv se: je to pravda. Sám Kristus pravil: když přijde Syn člověka, zdali nalezne víru na zemi? (Luc 18, 8). K čemuž bohoslovci podotýkají: Nenalezne jí, vyjma malý počet vyvolených, kteří se uchýlí do hor; v městech a městečkách nenajde ni jediného biskupa nebo kněze pravověrného. Tak tomu bude, care, podle slova Kristova, a vzpomeň si na dny Noemovy: Což bylo

mnoho zbožných lidí před potopou? Víš, jak to bylo: Všeho všudy osm lidí. Stejně tomu bude na konci časů: stádce Kristovo bude malé, veliké však vojsko Satanovo a Antikristovo.
A ty se nechlub. Velice jsi padl, a nepovstal jsi, a stalo se tak zmrzačením Nikonovým, odpadlíka a kacíře, — a ne nápravou; byl jsi jeho naukou zabit co do duše, a ne vzkříšen. Nehněvej se, nazývám-li ho odpadlíkem. Taž se nás v pravdě, a budeme ti mluviti jasně z oka do oka, z úst do úst ti prohlašovati budeme hlasem velkým, jak smýšlíme. Nepřikloníš-li k němu ucha svého, počkáme na soud Kristův: tam pocítíš se v úzkých, a v ničem si nepomůžeš! Nedal jsi nám zde slyšení stejného s odpadlíky; tam budeš ty nám všem odpovídati. A kdož ti lichotí a snaží se ti zalíbiti, jak oni nás odsoudili, tak i oni budou odsouzeni Kristem a jeho svatými a bude jim Synem Božím touž měrou naměřeno, jak oni nám odměřili. S nimi již nemáme co činiti. Celá věc, care, v tobě vězí a jen od tebe závisí. Slitování máme s tvou duší, care, a s celým tvým domem; velice pro tebe trpíme; ale nemůžeme ti pomoci, protože nechceš žádného léku spásy.
Přece však, co se týká řeckých prelátů a jejich nynější víry, sám jsi kdysi poslal Arsena Suchanova, aby zkoušel u nich jejich nauky, a víš, že u nich náboženství vyprahlo (vyschlo)[10], podle

proroctví svatých, císaře Konstantina a papeže Sylvestra, a podle slova anděla Božího, jenž se tehdy zjevil Philotheovi, patriarchovi Cařihradskému, jenž mu totéž prohlásil. Víš, že je to psáno v *Příběhu o bílé čepici?*[11] A věda to, proč hledáš pravdu v bludu? Také zjevil se hněv Boží proti vám, a byl jsi již několikrát trestán od Boha s celou svou říší, protože jste se nepoznali.[12]

Kážeš, abychom nebyli pohřbeni, když zemřeme, u kostelů, a aby byli zbaveni zpovědi a svatých tajemství ti, kdož jsou stejně na živu: ale Kristus nezbaví nás své milosti. Jest a bude věčně s námi, neboť doufáme v Něho pevně a žádný člověk smrtelný a pomíjející nebude nás moci od něho odloučiti: s Ním trpíme a s Ním zemřeme.[13] Co se pak týče našich hříšných těl po naší smrti, dokonale jsi usoudil, care, se svými preláty, aby byla hozena psům na pospas, nebo aby v polích byla vysazena, aby je rozervali ptáci. Víme to, a slyšíš to denně v chrámu, ani svatým mučedníkům se nedostalo čestného pohřbu od těch, kdož je zabíjeli nebo mořili ve vězeních: ale házeli jedny do míst nectných a do vody, do jam a na hnojiště, jiných pak ostatky spalovali, — ale nikde jich Kristus nezapomněl. Ani nás nezapomene, jestiť naše Naděje, a k těm z dřívějška přiřadí naše kosti v den poslední a skrze Ducha svatého oživí naše mrtvá

těla. Neceníme se více než staří mučedníci a vyznavači: ať nás vláčí takto po zemi, dobře se tak děje! Jsou svatí Otcové, kteří dobrovolně nechtěli býti pohřbeni do země, z veliké pokory, aby se jim dostalo krásnější odplaty Kristem naším Bohem.[14] Čím více nás urážíš a trápíš a sužuješ, tím více tě, care, milujeme a modlíme se k Bohu o tebe až do tvé nebo naší smrti. Všechny, kdož nás proklínají, spasiž, ó Pane, a obratiž je k své pravdě! Neobrátíte-li se, budete všichni zatraceni na věčnosti a ne v čase. Odpusť, Michajloviči, můj milý! Rád umru, jen když zvíš pravdu. A nelhu, nemluvím s přetvářkou: zavřen jsa ve vězení jako v nějakém hrobě, čeho potřebuju? Smrti a ničeho jiného. Ano, zajisté!

Jednoho dne, když jsem se za tebe modlil s hořkými slzami od večera do půlnoční hodiny, a když jsem vzýval vroucně Božskou Trojici, abys byl duchovně vyléčen a živ před Ní, a když jsem, ubohý hříšník padl únavou na tvář svou a hořce jsem plakal a vzlykal, a trápila se duše má až, leže na zemi, mysl mne pominula, viděl jsem tě stojícího před sebou, nebo tvého anděla, dojatého, s tváří opřenou o pravou ruku. Potěšil jsem se, jal jsem se tě líbati, tě objímati a promlouvati k tobě něžnými slovy. A uzřel jsem na tvém břiše velikou ránu, plnou hnisu, a bál jsem se. Třesa se ve své duši, položil jsem

tě na záda, na plsť, kde konám modlitby a kde se prostírám před tváří Boží, a svýma rukama, zalévaje ji hojně svými slzami, zavřel jsem ránu tvého břicha. A břicho tvé se uzdravilo a bylo svěží, jakoby nikdy nebylo bývalo zraněno. A zplesal duch můj v Bohu spasiteli mém (Luc 1, 47), že jsi byl uzdraven.

A znova jsem tě obrátil zády nahoru, i uzřel jsem záda prohnilá hůře než břicho, a rána větší než první se mi objevila. Stále pláče spravoval jsem svýma rukama ránu tvých zad, a skoro se zavřela, ale celičká se nezhojila.

A probral jsem se z tohoto vidění, aniž jsem tě docela uzdravil. Nikoliv, pane, bezpochyby třeba, abych tě opustil, abych nad tebou zplakal; nikoliv, vidím to, nebudeš vyléčen. Nuže, promiň, prosím, pro lásku Páně, až se zase shledáme!

Poslal jsi mi kdysi Jiřího Lutochina, a jeho ústy jsi mi pravil na Ugrieše: »Soudce spravedlivý Kristus rozsoudí mezi mnou a tebou, arcikněže![15] A já rozhodl jsem se takto: děj se po tvé vůli! Líbí-li se ti takto, pane, též tak i mně: pamatuj dlouhá léta, budu trpěti dlouhá léta, a půjdeme spolu do příbytků věčných, až se Bohu zlíbí. Nuže, pane, ač jsi kázal, abych byl pohozen psům na pospas, žehnám ti ještě posledním požehnáním; pak mi odpusť: ostatek toliko čekám.[16]

Svrchovaný care, Alexeji Michajloviči, protože tě miluji, vyznám se ti z celého srdce svého a oznámím ti všechny zázraky Páně. Zajisté, nelhu: nechť stojím s touto lží na Soudě Posledním s tebou před tváří Páně! Proto chci ti říci, že se mi zdá, že Pán nebude prodlévati s mým koncem, a myslím, že brzy moje tělo bude odloženo, neboť jsi mne velice soužil a nad to sám k tomuto životu příliš nelnu. Slyš, panovníče: budu ti vypravovati jako tváří v tvář.

Letošního roku 177,[17] o velkém postě, v prvním týdnu, podle svého obyčeje, nejedl jsem v pondělí chleba; ani ne v úterý, rovněž ve středu jsem nejedl, i ve čtvrtek ještě jsem ničeho nepožil;[18] v pátek před hodinkami začal jsem soukromou bohoslužbu, zpíval jsem Davidovy žalmy, prudce mne zamrazilo, a za kamny cvakal jsem zuby všecek se třesa. A leže na peci a recituje v mysli žalmy — neboť Bůh mi dopřál, že mohu recitovati *Žaltář* zpaměti —, odpusť care, mou sprostotu, následkem tohoto třesení dostal jsem průjem; a byl jsem nemocen, takže jsem již neměl naděje, že se uzdravím. A to potrvalo deset dní, ba více ještě, že jsem nejedl. Nuže, jak tak jsem ležel na loži a vyčítal si, že nerecituji hodinek o dnech tak slavných a že jen přebírám zrnka svého růžence odříkávaje modlitby zpaměti, tu z božské dobrotivosti, v noci ze čtvrtka na pátek, v druhém týdnu, jazyk se

mi prodloužil a silně zveličil, pak i zuby se mi prodloužily, a též ruce a nohy, a pak celý jsem vzrostl do šíře i do délky, a roztáhl jsem se na celou zemi, pod nebem, potom Bůh vložil do mne nebe i zemi i všechno stvoření. Konal jsem bez ustání modlitby a přebíral zrnka růžence po tu dobu, a chvíle ta trvala půlhodinku nebo více. Potom jsem vstal se svého lože velmi snadně a poklonil se až k zemi před Hospodinem, a po této návštěvě Páně jal jsem se jísti chleba k slávě Boží.

Vidíš, panovníče? Poroučíš svobodně v pouhé zemi ruské, a já, Syn Boží si mne podrobil, za své uvěznění i v nebi i na zemi. Až opustíš svou říši pozemskou, abys odšel do příbytku věčného, nebudeš míti s sebou leč rakev a rubáš; já z tvého usouzení nebudu míti rubáše ani rakve, moje nahé kosti budou tahány a hlodány psy a trhány ptáky nebeskými: je to tak dobře zařízeno a líbí se mi, že budu ležeti na zemi a že přioděn budu světlem, a že mi střechou bude nebe. Náleží mi nebe, náleží mi země, náleží mi světlo i všechno tvorstvo: Dal mi je Bůh, jak jsem výše pověděl. Nejsem první, kdo měl takové vidění: čti, panovníče, knihu *Palaja*. Když velký anděl Altez druhdy uchvátil Abrahama do empyrea, totiž do výšin nebe plamenného, ukázal mu všechny věci stvořené od počátku časů, tak Bůh tomu chtěl.[19] a myslíš, že Bůh teď

ochrnul? Že je též neduživý? Nikoliv, nikoliv, Bůh jest týž věčně i dnes a vždy a od věků do věků. Amen![20]

Nechci se chlubiti, leč svými slabostmi, aby mne neopustila síla Kristova, a neměl jsem jen toto navštívení od Boha. Když tvoji preláti v černém rouše mi ostřihali vlasy a vous, když stíženého klatbou drželi mne ve vězení, hlídaném tvými strážci, na Ugrieše — běda mi, nerad to pravím, ale jsem k tomu vnitřně puzen! — byl jsem zmořen zármutkem a myslil jsem si u sebe: co to znamená, vždyť ani kacíři dřívějších dob nezakoušeli tolik příkoří jako já dnes? Nikonští mi ostřihali vlasy a bradu, prokleli mne a uvěznili, hůře se mnou nakládali než jejich otec Nikon. A dotíral jsem modlitbami na božskou Trojici, aby mi dala na jevo, zda moje utrpení není nadarmo. A k půlnoci o vigiliích, když jsem si říkal z paměti ranní Evangelium, stoje na slámě nad lednicí,[21] v den Nanebevstoupení Páně, byl jsem u vytržení, a u mne po pravé ruce se týčil můj anděl strážce, usmívaje se a ke mně se skláněje, a roztomile se tváře. Říkal jsem beze spěchu svaté Evangelium a radoval jsem se ze svého anděla. A hle, tu z oblaku zjevila se mi naše Paní Máti Boží, pak Kristus s nesčetným vojskem. A pravil mi: »Neboj se, jsem s tebou«. Té chvíle dokončiv svaté Evangelium a řka: »Sláva Tově, Pane!« padl jsem

na zem a dlouho jsem tak ležel. Když odešla sláva Hospodinova, vstal jsem a dokončil jsem chvály. A srdce moje bylo naplněno nevýslovnou radostí, že jest mi dnes nemožno to vyjádřiti.

To jsem ti, Michajloviči, pověděl pro lásku Boží, neboť brzy zemru. Prosím tě jménem Páně, nevyjevuj tohoto tajemství mým nepřátelům, Nikonským, aby se neporouhali Ježíši Kristu, synu Božímu a Bohu: což hlupáci, pitomci nechrlí i proti Bohu slova bezbožná? Běda jim, ubožákům!

A tobě ještě jednou pokoj a požehnání, zjednáši, pane, zač prosím tvou duši, care! Jinak děj se vůle tvá, care, čiň, co chceš! Nerad bych, aby trvala déle tvoje vrtkavost: vždyť chtěj nechtěj, přec jednou budeme pospolu. Ne-li teď, aspoň tam na věčnosti bohdá se opět uvidíme.

Z ruš. P. P.

Poznámka vydavatelstva : Článek zařazujeme nikoliv z důvodů náboženských, nýbrž jako historický dokument pohnutlivé doby ruských dějin. Krok Alexejův připravil zkázu monarchie, neboť císař a hlava Církve po celou dobu křesťanské éry vždy jsou odděleny, aby obstálo slovo Páně: ***Království mé není s tohoto světa*** (Jan 18, 36). Jeden náměstek zatím stačí, než sám přijde.

POZNÁMKY.

[1] Starověrci mysleli, že Nikon svými reformami utvořil nové náboženství, jež nemělo již nic společného se starým.

[2] Členové kněžstva vzhledem k carovi jmenují se úředně ***jejich zastanci (prostředníky, přímluvčí) u Boha***, jako úředníci jsou jejich ***sluhy*** (otroky) a ostatní lajkové jejich ***siroty***.

[3] Řeč této epištoly jest zvláštní tím, že mísí slova staré řeči církevní a ruštiny tehdy mluvené. Vysvětlivky i úvod jsou od P. Pascala.

[4] Avvakum vyslovuje zde politickou nauku staré Rusi, nauku křesťanskou, která bude opuštěna Petrem Velikým.

[5] Ps 98, 8. Bible Svatovácl. překládá: ***a čest krále soud miluje.***

[6] Kniha ***Prut vedení*** (správy, řízení), sepsaná na rozkaz sněmu r. 1666 Simeonem Polockým, kterou se zamítají dva spisy, v nichž starověrci uložili své námitky proti církvi úřední.

[7] ***Ubožáci, chudáci:*** výraz velmi častý u Avvakuma; užívá ho na sebe, na své přátele i na protivníky, a to v soucitu i rozhořčení, při čemž však zůstává neústupný v tom, co pokládá za pravdu.

[8] Když Nikon r. 1658. zřekl se trůnu patriaršského, zůstal car pánem církve. Tu se dlouho rozpakoval mezi přívrženci a odpůrci jeho reforem, až r. 1664. rozhodl se konečně pro novou církev, a tím sám dal podnět k odsouzení staré víry koncilem.

[9] V Rusku se věřilo ode dávna, že v osmém tisíciletí (od stvoření podle byzantské chronologie) bude konec světa. Nuže, toho času bylo již druhé století tohoto tisíciletí. Také převrat, způsobený Nikonem, byl vzat přirozeně za počátek konce, a sám Nikon za předchůdce Antikristova.

[10] Od r. 1648, když byla otázka o jakosti víry u moderních Řeků, car posílal několikrát velmi učeného mnicha, Arsena Suchanova, aby věc zkoumal na místě v Řecku a v Palestině. Arsen měl

s řeckými preláty mnoho „disputací", o nichž vypravoval ve velmi rozšířené knize, a z níž vyplývalo, že jejich zbožnost v mnohých bodech byla pokažena.

[11] Proslulý spis, složený v Rusku v XV. století, podle něhož bílá čepice, kterou Konstantin dal papeži Sylvestrovi, přešla pak do Byzancia, byla prý potom poslána patriarchou Philotheem na rozkaz andělův do Novgorodu. Ruští učenci tehdejší doby viděli v tom důkaz, že jejich země byla po Římu a Byzanciu posledním sídlem pravověrnosti.

[12] Léta předešlá byla plodná na otřesy: památný mor v letech 1654–1655, srocení v Moskvě r. 1662, velká vzpoura domorodců na Urále a v Sibiři. Výprava Stenky Razina začínala právě, když Avvakum psal. Klášterní pevnost Solovki byla ve zjevné vzpouře. Carovi 1669 umřela žena a dvě děti.

[13] Starověrci neuznávali klatbu koncilu z r. 1666.

[14] Má asi na zřeteli Nila ze Sory (zemřel r. 1508), odpůrce Josefa z Volokolamska, od něhož často neprávem se odvozují starověrci.

[15] Když Avvakum, již odsouzený a exkomunikovaný, byl držán v klášteře svatého Mikuláše na Ugrieše u Moskvy, car k němu ještě poslal 22. července 1667 po mnoha jiných poselstvích jednoho ze svých důvěrníků, Jiřího Lutochina s výzvou, aby se podrobil. O tom vypravuje Avvakum též ve svém *Životě*.

[16] Narážka na *Credo: A čekám vzkříšení mrtvých ...*

[17] Zkratka pro 7177 od stvoření světa (5508 před Kristem začátek tohoto počítání), tedy 1669 v éře křesťanské a před prvním zářím, neboť toho dne začínal nový rok.

[18] Bylo obyčejem v prvním týdnu postu co nejpřísněji se postiti. R. 1669. připadal Boží Hod Velikonoční na 11. dubna, začal tedy půst 22. února.

[19] Týká se to známé apokryfní knihy *Vidění Abrahamovo*, ve sbírce byzantského původu, zvané *Palaja*, jež obsahuje množství podrobností a zajímavých zkazek „na okraj" Bible.

[20] Avvakum užívá přirozeně starodávné formy této doxologie, kterou Nikon pozměnil.

[21] Každá jizba má jámu, do níž se na konci zimy nanese ledu, na léto potřebného.

Rudolf Alexander Schröder

PŘED ROSOU ÚSVITU.

Před rosou úsvitu
jsem oči otevřel.
Nad zemí v šepotu
se stín půlnoční střel.

V úsvitu dne rosného
jsem na Tě vzpomínal.
Tep šera jitřního
paprsek ještě nevydal.

Mé tužby dobře zná
běh slunce jiskřivý;
noc mizí bezedná
a navrací se s poryvy.

Prodlévá v nejistotě,
čeká, posléz žaluje,
že jitro na úsvitě
v mých prsou kraluje;

že bez útěchy lká
mé oko tesknící,
když na východě tká
Tvůj den háv zářící.

Marně obzírám nebe,
přepokorně rád poprosím
a s trůnu oblačného Tebe
k sobě přivábím.

V Tobě je milosti přízeň
a na mě čeká povinnost;
netrpělivosti žízeň
nezkruší Tvoji laskavost.
Ty vládneš na zemi,
Tvá vůle řídí nás;
O, zjev se mi
až naplní se čas.

Jen Ty to víš,
kdy čas se naplní:
kdy k nám blíž sestoupíš
a kdy se rozední.

SRDCE ROZTOUŽENÉ

Marně se k cíli žene
tvých hnutí dravý proud;
žádá tvé srdce roztoužené
na jeho srdci spočinout.

Nad leskem pokladů se sklene
vždy bídy těžký žal.
Prosí tvé srdce roztoužené
aby se Pán Bůh smiloval.

Žádá mé srdce roztoužené
na jeho srdci spočinout,
bez cíle, tiché, spokojené,
života hnutí chce jen plout.

Prosí mé srdce roztoužené,
aby se Pán Bůh smiloval;
rozdal bych zámky vyzlacené,
chudý bych světem putoval,

utišil s láskou srdce rozbouřené,
zadržel hnutí dravý proud. —
Žádá mé srdce roztoužené
na Božím srdci spočinout.

JEŠTĚ

Ještě Ti mohu, já hříšný, odmlouvati,
ještě mně hrozí chvíle nebezpečí.
Nemohu dobrým být, se zlými prodlévati,
ještě tak prostřed zástupu pozdvihovat oči.

Ještě jsi nevyřkl rozsudek spravedlivý,
z něhož již není odvolání,
ještě smím, Pane, modlit se mlčelivý,
ještě Tě prosím — vždyť není pozdě na pokání.

PROTO!

Kdo by mně mohl zvěstovat
můj osud v budoucnosti?
Kdo hříchy moje spočítat,
kdo hříchů mých mě sprostí?

Kdo odváží se duši poučit,
co pravda je, co zdání beznaděje?
Bez Tebe sotva bych moh žíti;
proto mé srdce k Tobě spěje.

NEVLÁDNI PŘÍSNĚ!

Smiluj se, Pane, nevládni přísně
údělem Tebe milujících dětí
a sešli těšitele, vysvoboď nás z tísně,
abychom život Tvůj zde mohli vytrpěti.

My život přemůžeme s pomocníkem Tvým,
když aspoň jednou vstoupí mezi nás,
Tvůj Anděl, se slovy: „Hle, přicházím
a prašné tíhoty dne sejmu s Vás."

TERRIS INCUBUIT

V chaosu světa strašných otřesů
pokorně kotví všude Tvoje loď;
vstup k nám a rozhrň clonu úděsů,
jak Apoštolům pokyň: pojď!

Všichni své zraky k Tobě upírají,
všem dáváš, sloužíš, Pán nás všech,
Tvé ruce na každičkém meči spočívají,
kopí se řadí k Tobě v zástupech.

I skleslý zoufalec má trochu naděje,
že uvítá ho chrám Tvůj prostorný;
když před Tebou se v poutech zachvěje,
jen pohlédneš a už je svobodný —

a směle vykročí v Tvé tiché milosti,
zármutku stopa zmizí poslední;
neb tam, kde máchneš mečem bolesti,
polibkem bratrským je všechno vraždění.

MAURICE BLONDEL

„Život milující učenlivosti,
život nezadatelné neodvislosti".

Již přes třicet let*, přesně od roku 1896, p. Maurice Blondel, stále pověřovaný různými přednáškami, privátní docent a řádný profesor na filosofické fakultě v Aixu, vyučoval filosofii v Provenci. Nejprve, o nějakých deset let dříve, p. Blondel, vyšed právě z ústavu pro vzdělání profesorů, byl profesorem na Mignetově Lyceu v Aixu po Chaumontovi a Montaubanovi; na čas se odtud vzdálil, když učil filosofii na collége Stanislas v Paříži, potom když měl řadu veřejných přednášek na Filosofické fakultě v Lillu. Tento Burgundan, narozený 2. listopadu 1861 v staré dijonské rodině, oddané intellektuální činnosti, byl ustanoven definitivně profesorem na universitě v Provenci, aby tam nahradil profesora Pavla Souriau-a, jehož dráha esthetického a moralistního filosofa po řadě posloup-

*) Studie tato vyšla r. 1930.

ných dovolených rozvinula se zvláště v Lillu a v Nancy.
P. Blondel se vrátil příliš pozdě, aby na lavicích staré Fakulty Aixoiské se shledal se svými prvními žáky Lycea Mignetova, na němž se již po tu dobu vystřídalo mnoho profesorů. Jeho vyučování zúčastnila se již zcela nová generace. Pisateli těchto řádků dostalo se výsady, že náležel k této malé skupině studujících, skrovně shromážděné v nejnepatrnější místnosti universitní budovy v počtu osmi až deseti, mezi nimiž se objevil často též abbé Henri Bremond. Byla to tehdy intelektuální důvěrnost mezi učitelem a jeho posluchači.
Připravovali jsme se na licenciátní zkoušku, zvláště však, byvše k tomu vyzváni profesorem, vykládali jsme své obavy, své pochybnosti, své naděje a ponejprv na otázky, jež generace následující bez pochyby velmi často obnovily, p. Blondel odpovídal pevným a širokým řešením pronikavé myšlenky, zároveň přímé a subtilní, tryskající z nejbohatšího pramene a sestupující s dokonalou prostotou do labyrintu aplikací. Takové hodiny jsou nezapomenutelny!
Od těchto prvních let vyučování Blondelovo, vícekráte přerušené z důvodů zdravotních, nepřestalo zářiti v obvodu Akademie Aixské a daleko za tento obvod. Z jeho žáků se stali zatím znamenití mužové, mezi nimiž sluší se zvláště uvésti p. Jacquesa Paliarda, nynějšího profesora na téže stolici Lycea Mignetova, která kdysi byla katedrou jeho učitele, a autora zná-

mé silné these „Intuition et Réflexion, esquisse d'une dialectique de la conscience", hájené na Sorbonně v červnu 1925; P. Auguste Valensin, autor více děl o metafysice, jenž učí filosofii na Katolické universitě v Lyoně. Zajímavý přírůstek přívržencŭ „Filosofie Činnosti" objevil se před několika lety v osobě pastora Theodora Cremera z reformované církve francouzské, jenž věnoval jednu theologickou thesi myšlence Blondelově, vida v ní methodu, příznivou k zdokonalení a obohacení svých dosavádních náboženských zkušeností.
Nesmím opomenouti Mgr Paula Mullu, jenž přišel z Koranu k Evangeliu a je teď profesorem historie musulmanského náboženství na Pontifikálním Orientálním Institutu v Římě, pracuje tak velmi úspěšně pro budoucí misionáře v zemích Orientu.
A bylo by třeba uvésti s nimi četné členy obojího vyučování: katolického i světského.
Úspěch blondeliánského učení neomezil se jen na kvalitu; v posledních letech se známost jeho velmi rozšířila. Na začátku listopadu 1925 měl Blondel zapsáno více než sedmdesát studujících obojího pohlaví a různých národností; vytrvale a horlivě přednášel a prohlížel bedlivě psané rozpravy.
Kam jsi se poděla, milá intimito počátků, tolik příznivá učiteli i žákům? Už nemohl býti brán zřetel na zdraví, nával posluchačů byl přílišný, a tak Maurice Blondel musel zažádati o předčasný odpočinek. Ale jeho vliv trvá a rozmáhá se čím dál tím mocněji.

Jednu zvláštnost jest třeba prvně poznamenati: Blondelovi se nedostalo nikdy hlučného uznání veřejnosti. Jest nejméně „pařížský“ z filosofů, protože po svých studiích pobyl v Paříži jen tři léta na ústavě pro vzdělání profesorů s Durkheimem, Lalandem, Rauhem, Goyauem, Painlevém, Gastonem Richardem, a jen krátkou dobu svého učitelství na Collége Stanislas. Jest dopisujícím členem Institutu, ale nepachtil se tam nikdy po lepším místě, a o jeho nedávném jmenování do Čestné Legie za jeho dlouholeté učitelství novinový tisk sice referoval, ale tak zkrátka, že si toho širší veřejnost sotva povšimla. Je-li pravda, že Maurice Blondel má vliv, pak ho nesmíte hledat v povrchnosti davu. Třeba se obrátiti k spolehlivější půdě duchů, a tu naráz objevíte, že učitel Aixský má pověst světovou.

Připomněli jsme, že abbé Henri Bremond sledoval jeho přednášky jako volný posluchač; nuže, při příležitosti ozvučné polemiky o „Čisté poesii“, autor „Dějin náboženského smýšlení ve Francii od náboženských válek až na naše dni“, odrážel veřejně jistou kritiku tím, že vyznával, že sporná část jeho akademické řeči o tomto předmětě byla předložena Blondelovi a ten že ji výslovně schválil.

Nejnověji p. profesor Gibson, jenž učí dnes filosofii v Birminghamu, přišel z Oxfordu, aby si doplnil v Aixu svou znalost Descartesa, o němž připravuje dílo, neboť Maurice Blondel měl řadu znamenitých přednášek o

autoru „Rozpravy o Methodě“, jež bohužel nemoc přerušila.

Roku 1927 mladý italský profesor, žák profesora Martinetti ho, přišedší z Milanu, aby podnikl celkové studium nynějšího stavu filosofie ve Francii, začal tím, že se usídlil na šest neděl v Aixu, aby se seznámil s filosofií Činnosti přímo z pramene, dříve než se odebere do Paříže. Ten nám pravil: „V Italii živě cítíme, že p. Blondel nezaujímá ve Francii u velkého obecenstva to místo, jež by mu normálně náleželo. Asi proto, že je metafysik, a ve Francii zájem o metafysiku jaksi potuchl i u těch, kdož by se jí z povolání měli věnovati. V mínění filosofů italských Maurice Blondel staví se mezi největší: Descartesa, Spinozu, Leibnitze, Kanta. Od doby Hegelovy nenajdete nikoho znamenitějšího“. A dodal pofouchle se usmívaje: „U nás kde kdo četl „Činnost“; ale spravedlivě dlužno říci, že málo jest těch, kdož s ním souhlasí, a jeho několik přívrženců mu vůbec, běda! nerozumí!“

Sama Duse (slavná italská divadelní umělkyně) v jednom interview prohlásila, že „Action“ p. Blondela stala se jí příručkou, jejím nejlepším zdrojem odvahy a naděje.

Třeba konečně podotknouti, že p. Blondel udržuje s nejrůznějšími filosofy celého světa činnou a neunavnou korespondenci, neboť všichni jsou žádostivi poznati reakci jeho myšlenky při problemech, jimiž se jejich duchové právě zabývají.

Jaká tedy jest zvláštní povaha této blondelovské myš-

lenky, jíž se podařilo přivábiti a udrželi tolik duší různících se na „stoupající, písečné, lopotné“ cestě, která vede k pravdě? V čem záleží toto zvláštní hledisko, jež neurčujíc vlastně nějakou „školu“ přesně vymezenou, přece vzněcuje a nalézá své žáky v táborech nejprotilehlejších?

Že se až dosud velmi málo pokusů dělo, aby blondelovská filosofie byla soustavně vylíčena, nepochází tak ani z toho, že myšlenka jeho rozbíhá se do samých nuancí, jejichž jemnost jest velmi nesnadno svésti v soustředěnější ohnisko, jako spíše proto, že Blondel sám dosud nepředstavil se obecenstvu v souhrnějších větších dílech*.

Středem díla toho jest „Action, essai d' une critique de la vie et d' une science de la pratique“, doktorská these, přednesená v Sorbonně r. 1893 za předsednictví Emila Boutroux. Tato kniha, mající skoro pět set stran, zdá se obsahovati podstatnou myšlenku Blondelovu. Ale kandidát doktorátu musí se skoro vždy podrobiti jistým požadavkům svého referenta; neřekne-li nic, co nemyslí, nemůže vždy říci „všechno, co myslí“. Od té doby tato these o „Činnosti nebyla nikdy znovu vydána. Dílo autorovo však rostlo dále v článcích a menších publikacích, až teď jsme se dočkali ucelených svazků o Myšlence (2 díly), o Bytí a bytostech (1 sva-

*) Až roku 1934 začal je vydávati Alcan v Paříži prvním svazkem Myšlenky. Teď už vyšly 4 svazky tohoto díla. (Poznámka z června 1937).

zek) a o Činnosti, kterážto látka jest určena též na dva svazky.
Zde se pokusíme vypsati jako první jeho studující, jak se v nás tehdy jako myšlenka učitelova obrážela, jak v nás rozrůstala, a zapustivši hluboké kořeny, jak se v nás do dneška uchovala.
Zrodili jsme se k životu ducha, jako každý, s pouhým zavazadlem smyslových dojmů, jež poskytl začátečníkům život fysický. Viděli jsme, chutnali jsme, cítili jsme dobrodiní přírody s pedálem utrpení, která je provázela, a náš intellektuální život omezoval se zprvu na to, že kombinoval a zpracovával tyto náměty smyslů podle přijatých pravidel, s větší nebo menší neobratností. Potom setkání s velikány lidstva, s nimiž nás seznamovalo vyučování historie nebo soukromá četba, nás oslnilo; podle vrozených příbuzností sledovali jsme tu neb onu školu, jejíž formule (pravidlo) se nám zdála obsahovati celkovost pravdy, zhušťujíc podstatné našich sumárních úvah.
Byvše takto jednostranně vzděláváni, octli jsme se bezděčně v zápasu; přidržujíce se jedné skupiny, jedné školy, jednoho systému, jedné strany, jednoho kultu (a obyčejně jen ne toho pravého), už tím jsme se odlučovali a s jakou zuřivostí!, ode všeho, co nebylo naší skupinou, naší školou, naším systemem, naší domovinou nebo naší zemí vyvolenou, naším osobním kultem. V těchto heroických dobách, v nichž jinoch dává nejčastěji rozhodný směr svému duchu a definitivní sklon svým citům, vede ho přiznaný nebo

aspoň domyslitelný princip: „Ztotožňování“. Když otevírá smysly nebo ducha, když přijímá přítok smyslových dojmů nebo idejí, což není prvním popudem člověkovým přisuzovati jim cenu o sobě? Pozorujíce svět, lidi a věci, zároveň co zjišťujeme účinek, jímž na nás působí, myslíme vlastně, že je „poznáváme“ přímo v jejich realitě, a většina lidí se přidržuje celý svůj život tohoto elementárního řešení problému poznání.

V jednom sdělení, předloženém „Společnosti filosofických studií“ p. Štěpán Souriau, profesor filosofie na fakultě Lyonské a syn předchůdce Blondelova na jeho katedře, úchvatným způsobem vyjádřil tuto choutku „ztotožnění“, která jest v základě každého upřímného hledání pravdy. Začíná se tím, že se připouští, že všechny předměty smyslových dojmů jsou vpravdě „totožny“ v jejich základě s tím, jak se jeví; barvy, tvary, zvuky, vůně, chuti zdají se nám příliš intimně vázány na jejich objektivní základ (substrát), aby nezrcadlily shodně realitu. Později, když se nám objeví různost smyslových dojmů při témže předmětu nebo mínění o témže problému, tu volíme, rozhodujeme se, a když jest naše volba učiněna, nepochybujeme, že jsme zvolili dobrou stránku, totiž tu, která realisuje aspoň formální „totožnost“ předmětu a jeho představy v myslícím subjektu, jakož i vlastnosti tohoto předmětu s názorem, jejž jsme přijali za svůj. Šťastný věk! říká se; ale neříká se o něm též často, že jest věkem „illusí“, klamů? Co se tím

chce říci? Dosti záhy mladý filosof pociťuje více nebo méně živě nedostatečnost této formální totožnosti, která nad to ho nechává v plném relativnu.
Sebe rozhodnější přívrženec, sebe přesvědčivější věřící, když uvažují, nemohou se spokojiti na dlouho rozhodnutím nebo věrou, která nechává na okraji, ale vždy mimo reálna; ostatně vnější znaky předmětů přicházejí až k nám dosti různě, ale jejich hluboká podstatná jednota nám rozhodně uniká. Abychom „poznali" reálno a abychom realisovali jedině pravé „ztotožnění" myslícího subjektu s myšleným předmětem, totiž skutečnou totožnost, nestačí mysliti, ba nestačí ani věřiti: jest třeba „jednati" (býti činným).

„Jest víra bez skutků věrou upřímnou?"

Také nastává veliké rozčarování, silné pohoršení, když se zjeví upřímné duši neřesti jistých bratří a přátel, často nejsilnější projevy těch, kteří myslí jinak. Od té chvíle jedině „Činnost" může nás osvoboditi z illusionismu ducha a srdce. Tu Maurice Blondel nabízí svému žáku přímo analysu „Činnosti", jež se stává nutnou. Jednati, býti činným není již toliko pozorovati, to znamená, vejíti v přímý styk s předmětem; to znamená současně dávati jako přijímati, to znamená uvésti subjekt v sdružení s předmětem. A toto sdružení ukládá se absolutně myslícímu subjektu, jenom že jest učiněno ze dvou výrazů, jež budou spolu zápasiti o vítězství. Jednati, toť podstatně rozhodnouti se mezi jistým počtem možností; toť títi do živého, zvoliti cestu

a po ní se pustiti, a týmž gestem všech ostatních se zbýti. Ale všimněme si nesmírnosti alternativy: jest s jedné strany naše „já“ ještě bídné, naše navyklá sensibilita, náš úzce obmezený rozum, a vše to ustavováno cizími přínosy; a proti tomu celkovost světa s jeho nekonečnými prodlouženinami k Bytí dokonalému, „ne-já“, které nemá co od nás přijmouti, jestliže na počátku nám nic nedalo. Nechť jsou jakékoliv možnosti, jež se nabízejí našemu rozhodnutí pro každý úkon, sváději se konec konců na to, že si musíme stůj co stůj vybrati: zvoliti si sami sebe ve své bídné neduživosti, zvoliti si svůj vlastní zájem nebo rozhodnouti se pro to, co nejsme my sami, pro lidstvo vůbec, pro cíle vyšší, jež jsou bez mezí. A problém takto daný ukládá nad všechny ostatní jakousi novou a hlubokou optiku, z níž se již nemůžeme vybaviti. Nezapomeňme, že Činností ustupujeme rozhodně od úlohy pozorovatele, jež jest prvním postojem ducha. Když jednáme, rozehrá se velitelský determinismus, v nás samých i mimo nás, celkovost reálna; ale v kterém směru, v jakém smyslu se rozehrá? Není-liž zřejmo, že právě v minutě rozhodnutí bude určen tento směr? A v každém okamžiku, při každém úkonu můžeme se státi takto pány reálna. Pány? arcif, ale s tou podstatnou podmínkou, že je v jeho pravdě „poznáme“. Nuže, co dělá sobec? Co dělá smyslný zhýralec? Co dělá pletichář? Co dělá příživník? Co dělá ten, jenž chce míti celý svět u svých nohou? Snižuje vesmír k své úrovni, strhuje jej k své neduživosti, je-

ho nesmírnost chce vecpati do těsnosti vlastních hledisek, nevidí z něho již než obraz nesprávný, znetvořený, spustošený...
A cesta jest nesmírná, neboť neběží již jenom o zaslepení ducha, ale o skutečnou a účinnou odpovědnost, jež se měří podle nesmírnosti dobra, jež jsme takto svou vinou navždy zmrzačili! Smysl rozhodnutí není tedy lhostejný, protože od něho závisí i naše poznání, i naše ovládnutí reálna. A tu se nám rozvinuje nekonečná perspektiva naší činnosti! Přijmeme-li řád Činnosti v pravém Poznání, rozevrou se nám obzory, a „duch brázdí vesele hlubokou nesmírností s nevýslovnou a mužnou rozkoší". Jednajíce, neuvádíme v činnost jen jednu schopnost, nýbrž všechny najednou. Kromě toho naše poznání se zdokonaluje a čím dál tím snadněji vnikáme do intimity reálna.
Tím jsou běžné dosavádní perspektivy nadobro převráceny. Nynější školou zavedené životy hledají pravdu zdola, bez oddechu ploužíce se jen v zjevech a zdáních, „fakta" považují za samu realitu věcí. Přechází se od jednoho zjevu k druhému, mění se škola nebo systém v domnění, že po mnohých zklamaných zkušenostech se učiní prosté sčítání fakt a že přece nějak prorazíme ocelový kruh, který skrývá reálno našim očím. Na konec však jen úpí takto hledající s Goethem: Světlo! více světla!
Hledání nevyhnutelně beznadějné, neboť chce se najíti reálno skrze zjev. Jestliže však, místo abychom šli od zjevu k reálnu, podaří se nám konečně, po

naší „noci Poscalově“ viděti zjev skrze reálno, tu všechny clony padnou a pravé světlo začne vzcházeti. Reálno jest pevně ustaveno nesmírným dynamismem, obráceným k nekonečnu, až k Bohu, čirému konu; svou vůlí, usměrněnou k dobru, jsme instalováni v reálnu, a tak konečně ve znamení reálna můžeme oceniti zjev. Můžeme pak rozeznati ve svých osobních úsilích, ve svých ideách, ve svých druzách idejí, ve svých menších nebo větších kapličkách, ve svém kmenovém nebo národním příslušenství, ve svých školách, skupinách a třídách, ve všech těch umělých a pomíjejících příhradách tu částku reálna, kterou v sobě tají, a právě podle míry této částky jest nám odhadovati jejich hodnotu. Takto veliké dobrodiní „Činnosti“, jak ji definuje a analysuje Maurice Blondel, jeví se v tomto celkovém obrácení směru: ne již pokus vysvětliti reálno zjevem, nýbrž hodnocení zjevu samou zkušeností reálna, jež samo jest poznáváno pomocí „Činnosti“.

S jakým zájmem budeme teď zkoumati toto pole zkušeností a stanovovati dobrodiní této methody! Spojujíce těsně řešení problému poznání s ustavičným konáním dobrého, můžeme těžiti z blondelovského principu k vzdělávání všech ctností, velkých nebo malých, jež jsou společným cílem většiny morálních skupin. Konati účinně ctnosti, nevyhnutelné k poznání reálna, toť vejíti do příznivého postavení se vším a se všemi: tím se staneme vyvoleným prvkem ve společnosti. Balzac radil svému mladému hrdinovi v „Lilii

v Údolí", aby se družil nejraději s těmi, s nimiž v důvěrných besedách mohlo se nedostávati povrchního kouzla náklonosti, půvabu, ale s nimiž hovor, založený na zkušenosti, by obohacoval; a doporučoval mu nemluviti nikdy o sobě k svým spolurozpravěčům, nýbrž míti je k tomu, aby oni sami mluvili o svých věcech. Viděl v tom pro svého žáka jistý způsob sebezdokonalování a nejjistější cestu k úspěchu ve světě. Je to povídka a takové zařizování se se světem jest vlastně jen rafinovanější egoism, účinná methoda, jak zvládnouti jiné s vynaložením nejmenšího úsilí, nikoliv pravé zříkání se sebe. Ale aby stále nebyli „synové tohoto světa opatrnější v pokolení svém nežli synové světla", možno i z tohoto případu těžiti pro naši „Činnost". Jaké společenské ctnosti vykvetou z řádné činnosti, když nebudeme přihlížeti k snadným úspěchům chytráctví, nýbrž své jednání založíme na plánu nekonečna, z něhož rýsují se nám cesty Prozřetelnosti čili theologicky řečeno „vůle boží", a naznačují nám normy jednání tam, kde ani naše dobrá vůle nestačí!

Pak se nám najednou ukáží v jiném světle věci, kolem nichž jsme až do té chvíle chodili lhostejni. V sociologii vysvitne nám důležitost „sociálních kádrů", v náboženském životě výbornost duchovních řádů, pochopíme dobro, jež z nich plyne, a vůbec odevšad začne se nám hrnouti pomoc k spolupráci s Blondelovou „Činností". Ukáže se, že lidská bytost „z celého srdce svého a ze vší duše své" má spěti k pravdě; nechvá-

tati k ní stůj co stůj, ze všech svých sil, je tolik, jako vůbec o ni nedbati, neboť pravda jest jedna, a sebe menší výhradou proti pravdě, sebe menšími rozpaky k jejímu přilnutí nastane trhlina, kterou se vplíží blud a nás uvrhne v klam. Přece však jsou různé cesty, neboť se velmi od sebe líšíme; podle původu, podle temperamentu tíhneme k pravdě buď ve znamení autority, jejíž zneužití vede k nevědomosti, buď ve znamení svobody, z jejíž nevázanosti a přehmatů upadá se v anarchii. Odtud hluboké přilnutí Blondelovo ke kultu tradicionálnímu, přilnutí stále a pevně odůvodňované a hlásané s katedry učitelské po tolik let; jestiť mu tradicionální kult věrným a spojitým skladníkem a opatrovníkem principu autority, jakož i obhajcem svobody badatelské, vedoucí k pravému poznání a k plodné činnosti. Jen v tomto dvoutisíciletém rámci pohybuje se, ať chce nebo nechce, individuální svědomí a „právo rozumu".

Odraz této nauky jeví se též na umění a jeho různých projevech. Co tu zase nepropustných přehrad, co tu kapliček, do nichž se uzavírají jedni, čekajíce příhodnou chvíli, až budou moci vyraziti proti jiným! Kde jest hluboké dýchání v synthese Krásna, Pravdy a Dobra, bez něhož není velkého umění? Jak to dělali velcí primitivové, jejichž díla jsou nehynoucí? stavitelé velkých kathedrál, Beethoven, César Franck? Všichni začali tím, že dobře jednali; své jednotlivé drobné konání (skutky, úkony) vpisovali do základního kapitálu „Činnosti", a to při světle morálních realit, jež vyvěraly

z jejich vlastního života; pozorovali zjevy, jež se měly státi látkou jejich děl okem spontanně uměleckým shůry Reality. Uměli se oprostiti od vysoušející jednosměrnosti rozumu, i od otroctví vlhkostí sensibility, jež rozbahňuje a dusí v sobě inspiraci.
Člověk moderní chce vše poznati a domnívá se, že se mu to daří lépe než věkům minulým. Tajemství však se nevzdává svých práv. V Blondelově „činnosti" neříká se však již „nepoznatelné", nýbrž „nepoznané".
Jaké jsou počátky Blondelovy? Na Škole normální byl žákem Leona Ollé-Lapruna; svému učiteli přiznává velký vliv a netají se k němu svou vděčností, a když se ho přímo otážete, skromně odpovídá, že nanejvýš jen rozváděl a vykládal hlubokou látku, již u něho nalezl. Když však obě díla porovnáváte, zdá se, jakoby myšlenka Ollé-Laprunova byla zavázána za největší díl svého záření dílu Maurice Blondela. U Ollé-Lapruna jsme probuzeni k dychtění, začne se doufati, předpokládati, dohadovati, u Blondela se konečně vidí.
Ke kterému systému již známému přimyká se myšlenka blondelovská? Bylo by správnější tázati se, ke kterému systému se nepřimyká. Jest tak dokonale obsažná a pojímající, že každá positivní část velkých systémů idejí nalézá v ní své místo. Přes to nejčastěji bývají při Blondelovi jmenováni dva filosofi: Emanuel Kant a Henri Bergson.
Filosofie Kantovská rozeznává pouhý, čistý rozum od rozumu praktického, a objektivnost a reálnost vychá-

zí v ní jen z úsilí lidského poznávání. Kritika Kantova zůstává čistě racionální: rozum čistý, rozum praktický. Kritika Blondelova však je neodděluje, stává se reální, protože k dovršenému poznání dochází samou činností od prvního kroku. Myšlenka Kantovská zastavuje se před „Zákonem mravním", jejž zpozoruje na zatáčce úvah jako „hvězdné nebe" na zatáčce cesty, činnost blondelovská jest však přímo vtělesněná tomu morálnímu zákonu hned od prvního rozhodnutí, a místo aby odlišoval čistý rozum, hned od prvního kroku a bez ustání spolupracuje s činností. Analogie mezi oběma směry jsou jen zdánlivé, v základní konkordanci se podstatně liší.

S Bergsonem má to společné, že k rozumu rozumujícímu stavějí se oba s jakousi nedůvěrou. Oba mají týž hluboký smysl pro „čtvrtý rozměr", pro „důvody (raisons) srdce, jichž rozum nezná", jsou proto opatrni majíce zřetel na prvky a živly mimorozumové, jež se mísí i k „nejčistšímu rozumu", jakoby jej vybízely k větší skromnosti. U obou táž hrůza ze „systému uzavřených"; bergsonská intuice není nikdy nasycena, nikdy „hotova", a do poznání zapřáhá všechny schopnosti; sensibilní rozum, rozumovou sensibilitu, činnost úvahovou i citovou. Je to však všechno jen subtilnější illusionism, neboť poznává předmět jen ztotožněním čistě formálním, aniž tvrdí ztotožnění reální. Je to filosofie passivity, proto také ethice nedává dosti jasnou formuli. Přiznává ji, své úsilí k ní zaměřuje, ale z jeho filosofie organicky nevyplývá, není tu poznání

reálna. Z této subtilní analysy bergsonovské pravé hodnoty vytěžil až Blondel. Není však možno říci, že by z Bergsona vycházel, ani že by byl jeho žákem. Takováto srovnání se dělají s hlediska historického, ne však genetického. Bergson, pravda, zdokonalil náš nástroj poznávací, jak bychom řekli, nabrousil jej; ale Blondel čině z jednajícího rozhodnutí první a základní podmínku poznání, staví se na zcela rozdílnou rovinu, jež připouští zcela opačný řád realisací.
Jest tedy Maurice Blondel sám sebou, naprosto původní a vliv jeho nový, jen jemu vlastní: jest v pravém smyslu tvůrce, tvůrce veliké původní synthesy. Konal arci spravedlivě svou dráhu universitního profesora; jeho život byl z velké části věnován státnímu učitelování, dobyl si úctu k své osobě u mistrů dnešní filosofie, ale jeho dílo jest přijímáno jaksi s nedůvěrou, s podivnou zdrženlivostí, jež nikdy ničím nebyla objasněna, ba nebyl učiněn nikdy ani pokus, aby byla odůvodněna. A přece tento malý ohlas lze snadno vysvětliti. Na školách vládnou buď zastaralé methody scholastické, nebo methody, řečené „německé". Ustálil se příliš výlučný kult „fakt", a kdož se odvažují nebo rozhodnou k nějakému „systému", pro „palác idejí", zkrátka k nějaké stavbě ucelené, brzy musí ustoupiti něčímu systemu novějšímu. A proto se říká, že sebe nepatrnější fakt dobře pozorovaný více vydá než nejchytřejší konstrukce mozku filosofického. Ale pravda jest jiná. I sebe důkladnější sčítání fakt sebe bohatších, jež zůstává pouhým sčítáním, jest a zůstane bez

duše, tedy bez vyjádřené hodnoty; nic se tím nedokáže. Nejhůře jsou na tom sociologové, od nichž se přece na konec žádá nějaký směr, orientace, aby všechna jejich práce měla nějaký smysl.
Jen filosofie Blondelova jest v plné jednotě a nanejvýš důsledná. Tvrdí též se všemi dnešními vědci, že substrát poznatků jest nezbytný, aby bylo z čeho stavěti. Blondel sám rád vypravuje o hlubokém přátelství na Ecole Normale s takovým Duhemem, na dlouhé rozprávky, jež s ním míval a nesmírný užitek z jeho rozsáhlé učenosti. Tedy nikterak nepopírá skvělost vědeckého úsilí nynější doby. Sám sleduje stále vědecký ruch, vědy plně ovládá, a žákům svým bez ustání doporučuje, aby si všímali všech objevů a vědeckých vymožeností. Ale zřetelně praví, že úsilí jen vědecké jest nedostatečné. A opravdu byl již čas, aby „Hospodin vzbudil vysvoboditele". V hodině, kdy vědecká kultura strhuje na sebe všechno moralisační vůdcovství a přímo se ho žárlivě drží jako monopolu jen sobě vyhrazeného, bylo příhodno, aby myšlenka výborného universitního profesora, jenž pro nynější školové lidi má plně titul v pořádku, dokázala a uplatnila pravdu, že v řádu praktickém nic nepojde z filosofie dobrovolně neúplné. Filosofie není jakýsi konglomerát všech věd, balící papír nebo kornout fakt všelijak sdružovaných. Jest stále „Vědou věd", to jest Paní, která věd používá jen jako služebných svého domu. Uchovává své prvenství spojujíc myšlenku s životem, neobrací se zády k žádné podmínce života, byť byla

skryta i v tajemném nekonečnu. Ale její vlastní podmínkou jest, že musí býti též „filosofií činnosti“. A to dosud zanedbávala, neboť Činnost jest řádným předmětem vědeckého badání. Rozumu nelze upříti „právo pohledu“ af na cokoliv, nelze mu klásti meze „pravdy vědecké“. Jsme tedy zavázáni vděčností Blondelovi, že za nynějších okolností silně dokázal nedostatečnost vědy k zajištění lidského pokroku, že ji přiměl, aby si sama tuto nedostatečnost přiznala a pokorně se zařadila na své místo mezi ostatní „d u c h o v n í h o d n o t y“, nezbytné jak k životu jednotlivců, tak k životu všech společností.

Podle Henri Urtina J. F.

V. Dvořák, M. Budějovice.

Hans Carossa:

SETKÁNÍ

Byl zapomenut smích tvůj vzdorně chabý,
tvá ústa odcizená podzimně.
Samy mé sny již na tě zapomněly.
Však včera večer v ústrety mi přišlas
s kyticí deštěm zvlhlých podsněžníků,
bez štěstí na poutníka zírajíc.
Hor blízký věnec ve větru se rděl,
u řeky stál jsem, ker ledných zpěv jsem slyšel,
trochu jsi přiblížila tu svou tvář
ke kytce zvednuté, jak chtěla bys
úklonou zdravit a též zároveň
těch vlhkých květin vůni ucítiti.
Svit z mraků ovinul tě ušlechtile,
že zcela mladou ses mi zdála, — hleď,
tak mladá budeš ve mně věčně žíti!

JARO

Na dómském náměstí teď zase bydlí slunce,
u staré studny děti hrávají si.
Na schodech holubí se národ třpytí
a jako houby sluncem nassáté jsou mraky,
jež nebem těžce plují. Přišlo jaro.

Na dómském náměstí den každý sedí
u okna nyní mladá, bledá dívka.
Nevidí mračen ani holubů těch, —
pro dámy musí, jež ji málo znají,
po celý den a často do půlnoci
kostýmy šíti, klobouky jim zdobit,
studené, přísné jsou její rysy.
Pod jejím srdcem jen když občas náhle
klíčící dítě tiše zaťuká,
jak dušička by jeho k světlu chtěla,
tu žhnou ty její trpké rty. Je jaro.

TAJEMSTVÍ

Plát musí hvězda
v prostoru tiše,
na zemi aby
se život skvěl.

Krev musí téci,
krev, mnoho slzí,
ze země aby
nám domov byl.

Kde síly zuří
v chorobném záští,
léčivou sílu
dá dobrá smrt.

Co bloudíme tak,
mocnosti bdějí.
V jednotě hořké
hledáme svit.

Všechny se divy
na březích dějí.
Spějeme všichni
na volný břeh.

Jsme zatíženi
sluneční hmotou.

Musíme mizet,
tak silni jsme.

A není konce,
jen horoucí služba.
V rozpadu ještě
tryská z nás jas.

* * *

Váhá slunce na obzoru,
lidé z domů vycházejí,
zdravit slunce klesající,
na pahorky blízké chodí,
do setmění, potom zase
vracejí se do svých jizeb,
odpočívat, přemýšleti —
vám však jiná cesta kyne.
Neohlížejte se, jděte!
Od západů klamných by vám
do půlnocí srdce přímo
podél řek až k horám kráčet
neúnavně třeba bylo,
sloužit životnímu dni.
Neboť hvězda prchající
horoucně vám vstříc teď spěje.
Včerejška jste leskem zpiti
a již nový úsvit zříte.
Na vrchole světlém jsouce,
nad parami, nad bouřemi
planete a jako orly
biřmuje vás jasný svit.

SNĚNÍ

To noční bouře bila v zemi.
V pokoji stála krásná duha.
Před otevřenou skříní stáli,
ztracený život hledali jsme.
Pták náhle dovnitř zaletěl,
pod stropem těžkým letem kroužil,
záclony okenní se chytil,
zastínil širokými křídly
to světlo sedmibarevné.

Vzali jsme šátky, vzali hole,
abychom ptáka zaplašili,
tu zazněl divý, žalný hlas.
Zděšeni spustili jsme ruce,
pozdravili jsme moudrou sovu,
jak s prabábou s ní mluvili jsme
o radostech, jež ztraceny jsou,
a o svém dlouhém poutnictví.

Zazářil pták, jenž naslouchal tu,
sám pojednou se duhou stával,
záclona pestrá vzala jej.
Z okna jsme dívali se mlčky,
nebylo nikde, nikde bouře.
Jitřenka vycházela budíc
tmavého kosa v houštině.

POČETÍ

Nezrozené duše k nám se blíží,
hrudi když se zavlní,
potajmu se do života plíží,
když nás rozkoš naplní.

Vroucí něžnost, žert a políbení,
nekonečně slepá tma!
K svěžím radostem zve světlo denní, —
nový tvor však život má,

oko v oku chtělo by teď zříti,
co v nás počíná, zda víš?
Nové slunce nutí vysloviti,
zda jsme poslušni ho již.

POHLED PŘI PROBUZENÍ

V posledním spánku cítíš: podzim je
a mlhy stojí, zvony zaznívají,
snem ztlumeny, až s věže sem.
Však najednou se vzbudíš, pohled ptá se, —
oknem se nejmodřejší den sem vlní,
ve výšce v okně visí pavučina,
tkáň její tíží skvoucí kapky rosy, —
a prostřed sítě krvácí a chví se
maličké srdce, nějak sváté sem,
lísteček z květu gerania.

Z němč. M. Matula.

GILBERT KEITH CHESTERTON:

OSEL.

Když ryby pluly v povětří
a měsíc rudý byl,
a na bodláčí rostl fík,
já jsem se narodil.

Mám uši věru oslovské,
a hrůzným hýkáním
že po svém ďábel vysmál se
všem tvorům, dobře vím.

Podoben cáru, bičován
a týrán na zemi
v tichu své držím tajemství
a proto blaze mi.

Co rcete, hlupci, přehluší
tu sladkou chvíli mou,
když měl jsem jásot u uší
a palmy u nohou

Přeložil VILÉM OPATRNÝ

PETR MILLE

DÍTĚ A MRTVÁ KRÁLOVNA

Královna Isabela Španělská zemřela...

Dube 1904

Byl to jeden z těch posledních večerů. Oznamují mně, že jeho Všemohoucnost »pan Petr« mi prokázal milost a zve mne k své postýlce. Obědval jsem u dvou jeho hlavních otroků, význačných v jeho očích, jeden pro svůj neobyčejně dlouhý vous a svou překvapující neschopnost pochopiti nejprostší věci z těch, jež vědí všechny děti: nazývá ho »papa; druhý, kterého nazývá »mama« a cení si jeho »velejemné kůže« — uvádím vlastní jeho slova — a záslužného podrobování se jeho choutkám. Pan Petr je sedmiletý a já jsem jeho chráněncem. Spěchal jsem, jak bylo mou povinností, splniti jeho přání.
Byl již odstrojen. Úctyhodná pokojská ho oblékla do noční košilky, té dlouhé košilky, dlouhé a hebké, a tak bílé, že ji na něm nemohu viděti bez představy, že uletí, že již uletuje – tak krásné záhyby tvoří, rovné nahoře a shrnuté a jemně zvlněné okolo jeho nohou — v lehounkém závanu doprostřed nebe plného hvězd.

Objal mne. Vkládá do svého objetí rozkošnou shovívavost. Cití, že působí radost a je tím šťasten celým svým velebným srdcem. Objímá tak psy, kočky, koně — veliká to zvířata, krásnější než lidé! — a také zahradní křeménky, líbí-li se mu jejich fysiognomie: jenom, aby jim udělal radost, ujišťuji vás! A, po všem tom, obejme-li vás, jste uchváceni, přemoženi, poctěni. Je to nevysvětlitelné.

Jakmile ucítil, že jsem se stal, maje krk v jeho oblých rukou a hlavu pod světlými jeho vlasy, blahovolným jeho majetkem, řekne mi zcela klidně:

— Víš, kam mne zítra zavedeš?

Nevěděl jsem ovšem: s ním se nikdy nic neví! Posledního roku mne vodíval celý týden a každého dne na trh v Neuilly, aby se díval na Mluvícího psa. Bylo to velice zajímavé zvíře, netvrdím opaku. Jeho pán, uhlazená osoba, podobající se kramáři, který se stal kejklířem, mínil, že není-li psí rasa při své inteligenci nadaná mluvou, je to jenom proto, že nemá tak upravené hrdlo jako my. A tu nechal Médora zaštěkat, stisknuv mu chřtán a přitlačiv mu jazyk k zubům, k patru, nahoru a dolu, a Médor pronášel velmi nesnadná slova jako »apokalypsa«, »slovníček« a »karamela«. Bylo to velmi zajímavé, ale nestačilo to panu Petrovi, který stále doufal, že ten pes, uměje mluviti toho využije, aby

vykládal psí historky. Jindy jsem s ním musel bez odkladu běžeti do versaillesského zámku, kde býval jednou Veliký Král, jak dotvrzuje jedno vydání Perraultových povídek, které dostal darem.

A pan Petr byl jednou tam dole velmi dojat poměrem, který, nevím ani jak, sestavil mezi oslí kůží a panovníkem. Podle něho to byla oslí kůže, kterou Ludvík XIV. uviděl v barevných šatech na třech stupních z růžového mramoru nebo koupající se v nejrozkošnějším a nejútulnějším bassinu, v němž jsou tlusté bronzové žáby, plující vodu. A potom, stavše se manžely, přišli, zahaleni růžovým zlatem pro nevinou svatební noc, velikou zrcadlovou galerií, která nemá konce, do královské ložnice, kde jsou zlaté lenošky, zlatá postel a zlaté zdi. Oslí kůže, což! to je oslí kůže: báječná princezna mezi berany. A Ludvík XIV. je namalován na jednom obraze: je to krásný král na způsob, který je pravý, malých hochů a dívek. Chceme říci, pan Petr a já, že má dlouhé kučeravé vlasy, světlé jako slunce. Pro dovršení velkoleposti však splývají jeho vlasy na nebesky modrý plášť ohvězděný liliemi.

Myslím také, že neobyčejný zájem pana Petra o Ludvíka XIV. má svůj původ v tom, že ho stále nazývají »malým princem«. A pro děti jsou slova čaroději, vytvářejí věci. Nuže, proč by se

nemohl státi později králem? Je přirozené, že vzrůstem se postupuje v hodnostech. A pak, jeho rodiče jsou velmi dobře myslícími osobami, jelikož patří k naší nejlepší buržoasii, která je bohatá, velmi bohatá, a která má dvě generace předků skoro až v r. 1789, samé to noci časů! Mluví se u nich mnoho o věcech, o nichž se sluší nemluviti, a tedy také o králích, o úctě povinné králi, o velikosti Francie, dokud měla krále, a že potomci rodu jsou kdesi, neví se kde, v polích nebo v boudách: a také o králích, kteří dnes panují v cizině a o kterých se mluví vždy jen dobře, protože je zakázáno mluviti zle! Zatím co platí pravý opak pro ty lidičky, kteří vládnou nám. Nevypadaly by noviny, které by jich nevláčely bahnem, jako podplacené? Toto vše obnovuje u naší francouzské buržoasie, která je bohatá, velmi bohatá, a která má dvě generace předků až skoro v r. 1789, silnou monarchistickou náladu. Při rozmluvách u stolu a zvláště při čaji, kdy se přijímají ne zcela známí lidé a zdůrazňuje se proto správné smýšlení, proniká tato nálada velmi snadno také mládež.

. . . Pan Petr tedy, drže mne stále v zajetí svých rukou, opakoval:

— Nevíš, kam mne zavedeš? Půjdeš se se mnou podívat na královnu.

— Kterou královnu? vyhrknu.

— Královnu, která umřela. Chci ji vidět.

Chtěl mluvit o královně Isabele Španělské. A já jsem zbaběle slíbil. Dělám vždy vše, co chce, protože chápu, díky zázraku, za který děkuji nebi, proč to chce. Někdy si před sebe za svých dlouhých rozhovorů postavíme osamělá a magická slova, jako lev, loď, jeskyně, had, sekyra, koruna a sdělujeme si, co v nás vzbudilo jejich plodné světlo: věci, o nichž vy nemáte ani ponětí, vy ostatní, smutní, vážní lidé, které však jsou tajné, velmi tajné, a zůstanou věčně našim společným pokladem. Věděl jsem již, že si stěžoval, že pro davy lidu viděl velmi špatně italského krále, který není zrovna veliký a také Edvarda III. Uhodl jsem, že chce vidět nějakou královnu. Jeho matka, která navštívila, jako celá Paříž, smuteční kapli, řekla dosti neopatrně, »že to není tak hrozné«. Rozhodl se tedy, že půjde, a trval na tom.

A ráno jsme vyšli do Kastilského paláce v Kleberově třídě. Pan Petr byl velmi vzrušen. Ne, že by byl v úzkostech, že po prve uzří lidskou podobu, nehybnou pro vždy. Děti jsou jako nesmrtelní bohové: nevědí, co je to smrt. Byl však očarován královskou velikostí. Chtěl, aby ho velmi krásně vypravili, a bál se, že není ještě dost krásný. Neznal-li obřadných slov a chování, zajímalo ho to aspoň. Přišli jsme před královnin příbytek.

— Zde je to, pravím.

Pan Petr se zachvěl úctou, dříve než pozdvihl oči. Zdvihl je však. A díval se na mne svýma čistýma očima, jejichž řeči tak dobře rozumím; očima, které mi říkaly: »Nechtěl's mne oklamat«.

— To je jenom palác, praví konečně, shrnuje tak nesmírné množství úvah a tichých pochyb. Palác jako každý jiný palác.

Myslil si: »Jako můj«, neřekl toho však, maje již tu hrdou skromnost velikého pána. Před domovníkovým obydlím se chtěl podepsat do seznamu. Neodolám jedinému jeho přání: je vždy tak vážný, tak pevný a tak královský. Přinesli mu tedy vysokou židli a on podepsal dlouhými roztoulanými písmenami: **Petr Mouvenot.**

Svátečně odění hokynáři a krásné zvědavkyně ve smutku vystupovali a sestupovali po širokém schodišti s mramorovými dlaždicemi; a po celé délce stěn se v ospalém vzduchu tlumeně třpytila brnění, meče a válečné rukavice. To mi připomnělo, že také v paláci otce pana Mouvenota jsou brnění, meče a rukavice, koupené za spravedlivou cenu. A když jsme nahlédli do salonku, vypadajícího velmi měšťácky, kde bylo vidět mnoho fotografií v plyšových rámech a nábytku, jaký bývá u každého čalouníka, vešli jsme konečně do smuteční kaple.

Stěny a podlaha byly černě potaženy. Černé závoje visely s lustrů a římsoví kamen, záclony

byly spuštěny; a v přísvitu vysokých mnohoramenných svícnů bylo viděti na podstavci z černého, stříbrem lemovaného hedvábí bílou postavu, nadlidsky, nelidsky bílou, která již neměla pohledu. Promíšený zástup, na venek uctivý, v nitru srdce hluboce lhostejný, šel, postupoval a vycházel. A mne se zmocňovala veliká lítost a veliký smutek před tímto sestárlým, vyhublým a strnulým tělem a před tou kyticí bílých šeříků, vadnoucí u nohou mrtvé. Přemýšlel jsem o osudu této ženy, která panovala padesát let a chodila potom cestami vyhnanství z mnohých důvodů, z nichž žádný nebyl nepatrný: poněvadž se změnily časy, poněvadž měla ženské srdce a že veliká Kateřina v Rusku nemohla již býti **celou** velikou Kateřinou, poněvadž národy nyní mají neukázněnou duši... Pan Petr mne však táhl za ruku. Chtěl odejíti. Byl schlazen, zklamán, probudil se ze sna.

— Není tam stráží, řekl mi trpce na ulici. A já jsem myslel, že tam budou stráže, oblečené v těch brněních, které nic nedělají na tom schodišti právě tak jako na našem. Nebylo tam ani parku, ani soch, ani pánů, ba ani zlata jako ve Versailles. Salony jsou jako u nás, nábytek je jako u nás, fotografie jsou tam jako u nás; jsou to snad tytéž fotografie. Není to to, co jsem myslel. Vše je jako v obyčejném domě.

Blízko ulice Hoche se však rozjasnil. Nepozoro-

vaně ho přirovnání, jež učinil, prodchla hrdostí. Přešel práh svých dveří, více »přímě« a mírněji panovačný než jindy, poněvadž u něho bylo jako u královny, snad ještě krásněji. Já však jsem byl melancholický. Mám ho tak rád! Je to především můj světlý stín. A miluji ho také pro jeho volnou, jemnou a lehkou vznešenost; pro zjemnělost, která se v několika málo generacích vypěstila v této rodině s plebejským jménem jako v tolika jiných, které žijí — on sám tak říkává — jako králové. A bude to tedy s nimi... s nimi jako s ostatními králi, kteří nosívali koruny? — Je to opravdu směšné, sestárneme-li: vidíme vše úplně černé. Můj světlovlasý stín je šťastnější!

Přeložil J. Starý

GEORGE CHAPMAN:

PADRAIC TOUŽÍ PO NEBI.

Tak znavily mě pusté silnice,
až únava lehla na ně.
A břímě mé? To jako na více
tiží mé znavené rámě.

Jak rád uvidím té Hospody znak,
již Tesař i pro Vás zrobil,
tam odhodím hůl a svých hříchů vak,
a na Vině přiznám podíl.

Probodené mě vede Znamení
k ovečkám na pastvu svěží,
k pšenici, k révě, která nad ní pní,
k Bráně, jíž Andělé střeží.

Smiluj se, Pane, popatř na bídu,
až almužnu, kterou šetří
má nuzná kapsa, Tobě nabídnu
za jídlo a za přístřeší.

Nechť pryč je tohoto světa klam,
při vonícím sedím čaji
a Svatá Panna přisluhuje nám —
se Svatými piju v Ráji.

Z angl. přeložil Vilém Opatrný.

O POHŘBÍVÁNÍ OHNĚM.

Někteří čtenáři nás žádají, abychom otiskli informativní staf o pohřbívání ohněm, hlavně po stránce zdravotní a estetické, s čímž provozují podomní obchod volnomyšlenkářští řečníci. Požádali jsme proto pana měst. zdravotního radu dra Kettnera, jenž ochotně vyhověl tomuto přání.

Německý profesor jeden počíná své přednášky asi takto: »Já musím rozumět ústrojné lučbě, protože se jmenuji Kohn,« a při tom píše na tabuli své jméno takto: COHN. Písmena ta značí prvky, z nichž sestávají živé bytosti a které, ať při hnití, ať při spálení konečně se uvolňují jako kysličník uhličitý CO_2, a voda H_2O, jen při dusíku je rozdíl: Při hnití zbývá kyselina dusičná NO_2H, jež váže se nejvíce na vápno a draslo půdy jakožto ledek a v této formě může ihned kořínky rostlin býti zužitkován, buď na místě, nebo ve spodní vodě rozpuštěn i dále. Při spálení uniká z komína čistý, plynný dusík N, prvek velice nečinný, který jest v ovzduší našem nejsilněji zastoupen. Do nedávna jen jisté bakterie byly s to sloučiti ho s kyslíkem na dusičnou kyselinu a tak uzpůsobit ho pro život rostlin, z nichž pak žijí zvířata i lidé. Teprve za války Němci, odříznutí od ložisek ledku v chilské republice, naučili se dusík s kyslíkem spojovat elektrickými výboji o vysokém napětí, za spotřeby ohromného množství energie, t. j. uhlí. Z důvodů národohospodářských náleží

přednost pohřbívání, nehledě ani ke ztrátě paliva, koksu. Dosud teprve tisící mrtvola bývá spalována, proto to dosud nepadá na váhu a volný dusík biliony drobných bakterií zase uzpůsobí, aby znovu sloužily novému životu. Vím, že prof. dr. Mareš, fysiolog a filosof Karlovy university, rovněž z těchto důvodů nebyl pro spalování.

Na myšlenku nahraditi jím pohřbívání přišlo lidstvo z bludného strachu před nákazou. Tu dlužno podotknouti, že naše choroboplodné bakterie jsou velice choulostivy a hynou již při chladnutí mrtvoly, jsouce zatlačeny hnilobnými, a to jest příčinou, že mikroorganismy ani všech našich nakažlivých chorob neznáme. Jen bacilus uhláku (antrax) jest úporný, ale ten působí sněť slezinnou u zvířat, kdežto u lidí jest neobyčejně vzácným.

Jest jisto, že již tenká vrstva hlíny stačí pojmout do sebe hnilobný zápach, takže při hloubce, do jaké se tělo pohřbívá, není ničeho cítiti. Jen zděné hrobky, nejsou-li řádně stavěny, mohly by výjimečně přijíti do úvahy.

V obou případech zbývá z těl hlavně fosforečňan vápenatý z kostí. Kdysi zasmál jsem se »Zevlounovi« z »Nár. Listů«, který fantasoval o tom, »jak tělo jeho jednou se rozsype v jemný prášek«. Kdyby vzal do ruky plechový vnitřek urny a zatřepal jím, poznal by, že v něm rachotí kusy, jako štěrk u silnice a tu ještě nutno kosti po spálení přerážeti.

Nahlédnouti slídovým okénkem do pece jest jen zasvěcencům dovoleno. Rakve musí býti buď ze dřeva

nebo zinku, který rovněž vzplane, jiné kovy jsou zakázány, že tavíce se zanášejí rošt. Pohled jest děsný i pro lékaře, jelikož mrtvola někdy dělá pohyby, jako by obživla. Procedura trvá u dospělých asi tři čtvrti hodiny.

Když dozní státní hymna a rakev zmizí za oponou, myslí si pozůstalí, že hned nastává zpopelnění. I ne! — Za tou oponou čeká kandidátů řada a na něho dojde řada třeba až k ránu. Vyprávěl mi jeden jednatel pohřebního ústavu, že v době, kdy bylo nutno jezditi do Německa, měl na pospěch, aby nezmeškal připojení, proto chtěl, aby tělo, které on přivezl, spálili odpůldne. Řekli mu, že to musí jíti po pořádku a že dojde řada na to tělo až zítra. No, ale když pospíchal, dali mu popel. Popel jako popel, a on přivezl urnu do Prahy. Mám docela zprávu, neručím za pravdivost, že v jednom krematoriu, když jest nával, tu z ohledů úsporných pálí třeba tři mrtvoly současně a pak popel spravedlivě rozdělí. U nás v republice to není, u nás jest vůbec všecko v pořádku.

Má-li někdo strach, že ho budou po smrti žrát červi, tu mohu ho ujistiti, že, ač jsem se kdysi zoologií velice zabýval, červů, kteří by mrtvoly žrali, neznám, avšak některé larvy muší a broučí, které se červům podobají, mrtvoly napadají. Tedy zabránit přístupu hlavně mouchám, uzavřeným v rakvi, a žádní červi tělo žrát nebudou. Já po sedm měsíců v roce mouchy v bytě nenajdu, kdybych za ni dostal dukát.

Co tedy mrtvoly ve hrobě rozrušuje? My hostíme, hlavně ve střevě, biliony různých mikrobů, které na-

padají potraviny námi snědené a rozkladem vlastně dovršují trávení. Žijí tedy s námi v přátelské symbiose. Zdravá sliznice střeva nepustí je z mezí, avšak jakmile nastane smrt, tu již za hodinu jest epitheliální pokrývka sliznice střeva rozrušena a mikroby, které dříve trávily potraviny, zvolna stravují nás. Larvy v takové hloubce, v jaké těla pohřbena leží, by zahynuly, vždyť potřebují kyslík k dýchání.

Jaký jest vlastní důvod mody spalovati mrtvoly? Dnes jen truc proti Církvi. Vždyť i v pohanském Římě spalováni jen byli zámožní, byloť k tomu potřebí ohromné hranice dříví a na tu chudí neměli. Kdyby spalování v Římě bylo dříve přestalo, myslím, že by dnešní Italie nebyla tak chudá na lesy.

Kdyby na naše hřbitovy nevozilo se tolik zbytečného kamení a sázelo se více stromů, byly by starší partie parky, které by bez zdravotní závady mohly sloužiti k okřívání živých. Naopak s popelnicemi je potíž, mnohé nikdo domů nechce. Dědicové snad seperou se o pozůstalost, o urnu se sotva kdo soudil, a co s nimi, až by jich bylo miliony a to lidí zapomenutých? Náklad na spálení, zvláště, nutno-li tělo z daleka přiváželi, jest mnohem vyšší a mnohý má v místě již někoho drahého na hřbitově, u něhož rád a zdarma spočine.

»Navrátíš se do země, ze které vzat jsi!«

Já se spálit nedám.

Dr. KETTNER, měst. zdrav. rada.

Cyprian Norwid

NERVY

Byl jsem včera v místě, kde mrou hladem,
dýchal jsem v jizbách umrlčí ovzduší,
noha se mi podvrtla o schod pádem,
v patře, kde neznámá Tajemství rozruší.

Byl to asi zázrak, — a zázrak to byl,
že chytil jsem se zprách nivělé klády...
(A břebík tam někdo zarazil,
jako do ramen kříže...!) — odešel jsem celý!

Však nesl jsem půl srdce — ne více,
veselosti ledva sled!
Míjel jsem davy lidí jako dobytčí tržnice
zhnusil se mi svět...

Musím dnes jít k paní Baronové,
ta přijímá velmi pěkně,
sedíc na pohovce atlasové...
Co z toho?

Zrcadlo pukne,
kandelábry se zkřiví v realismus —
a vymalovaní papoušci
na stropě, jako dluhy
od zobáku k zobáku zakřičí: „socialismus"

Proto: usednu s kloboukem
v ruce — — a potom ho položím
A vrátím se mlče farisejstvím.
— Po zábavě.

Přeložil Jaroslav Janouch.

F. I. Tiutčev:

JITRO V HORÁCH

Úsměv se modří nebes line,
je noční bouří omyta,
uprostřed hor se rosně vine
dolina světlem pokrytá.

Jen nejvyšších hor z poloviny
svah skryt je v rouškách mlhových
a jako vzdušné zříceniny
kouzelných staveb vidíš v nich.

ALPY.

Alpy hledí zasněžené
nočním temnem modravým;
jejich oči mrtvě sklenné
hrozí děsem ledovým.
Čísi mocí okouzleny,
nežli jitro zazáří,
dřímou hrozné, zamlženy,
jako padlí císaři.

Když však východ trochu rdí se,
zhoubné kouzlo zhasíná:
nejstaršího bratra skví se
prvá v nebi koruna.

S velikého bratra spěje
k menším světla bystřina,
v zlatých korunách se skvěje
vzkříšená ta rodina.

R. 1830 (1831?).

V CESTĚ

Zde, kde tak chabě nebe stěna
na zemi vysílenou zří,
v železný sen tu pohroužena,
příroda unavená spí.

Jen místy bříz kmen matně bílý
a nízké keře, šedý mech
mrtvolný klid ten ruší chvíli,
jak přízrak v horečnatých snech.

Duše by chtěla hvězdou být, —
ne, když ony o půlnoci svítí
a musí jako živé oči bdíti,
na spící pozemský svět zřít, —

jen ve dne v paprsků když moři
skryty jak v mlžném oparu
v neviditelném, čistém éteru
jasněji, jako božstva, hoří.

MAL'ARIA

Mám rád ten boží hněv! Mou duši láskou jímá
to ve všem rozlité a přetajemné zlo —
v květech i v prameni, jenž jasný je jak sklo,
i v duhy paprscích, i v samém nebi Říma!
Vždy táž je bezmračná tvář v nebes výšině,
vždy stejný hrudi tvé dech lehký, sladký bývá,
vždy tentýž teplý van to vrchy stromů kývá,
táž vůně růží je — a smrt to všechno je!

Jak vědět? Možno je, že v přírodě jsou zvuky,
jsou vůně, barvy jsou a hlasy že tam zní, —
které nám předchůdci jsou doby poslední
a naše poslední nám ulehčují muky.
A jimi posel ten, jenž věstí věčné sny,
když ze života jít už synům země velí,
jak lehkou tkaninou zakrývá zjev svůj celý,
by takto utajil svůj příchod úděsný!

NOČNÍ HLASY

Jak sladce, něhou modré noci jata,
zahrada dřímá temně zelená;
jak prosvítává luny záře zlatá
jabloní, jež je květy zbělena!

Tajemně, jak v den prvý při stvoření,
v bezedném nebi hoří hvězdný tlum,

taneční hudby rozléhá se znění,
pramene blízkého je slyšet šum.

Na denní svět teď noční závoj klesá
trud usnul, chabne denní víření;
nad spícím městem, jako vršky lesa,
zní čárné, každonoční šumění . . .

Odkud ten zvuk je nepostižitelný?
Dum smrtelných, jež spánek uvolnil,
svět netělesný, pouze slyšitelný,
to v nočním chaose se vyrojil? . . .

Jak moře svírá země okrsek,
pozemský život náš, tak spíná snění;
nastane noc a v mocném rozvlnění
v břeh bije živel, zazní jek.

Toť jeho hlas: on prosí nás, k nám dme se,
v přístavu kouzelný už ožil člun,
příliv se vzmáhá, zrychleně nás nese
v dál nekonečnou temných vln.

Báň nebes, na níž skví se sláva hvězdná,
tajemně na nás z hloubky pozírá,
tak plujeme a žhavá hloubka bez dna
okolo nás se otvírá.

Z ruštiny M. Matula.

POZNÁMKA V. O.

(v říjnu 1938).

Proč se tak snadno zříkáte svého kněžství? Běží o knihu »**Maršál Foch**« od dr. Stanislava Špůrka. Tři přednosti knihy: Fotografie ze života Fochova, bibliografie a citáty. Co by bez nich zbylo z knihy?
Jinak: — tam, kde mluví dr. Špůrek, je to školometská, hrozná kompilace, a je vždy nutno se obrnit čekáním na další citáty, aby vás neudusil kantorský duch. Příklad — začátek kapitoly »Charakter«. Na str. 5. nazývá Zjevení Panny Marie v Lurdech — případ lurdský.
Ne zrovna šťastně se snaží dokázat, že Foch nebyl geniální (str. 111), ale to mu pranic nevadí, aby na str. 129. nenapsal, »měl na prvý ráz dojem zázračné síly« (ta hrozná belhavá slova — »dojem síly«), i když Foch na str. 173. píše, že »se nesmí másti zázračné s prozřetelnostním«.
O tom Foch soudí sám o sobě (je přece samozřejmé, že lidi sami sebe nezvou geniálními), viz str. 172: »Byl jsem nástrojem Boží Prozřetelnosti«.
Já zase mám »dojem«, že duch páně doktorův nebyl při skládání této úlohy přítomen. Na str. předešlé říká totiž zase (oproti str. 111), že Foch je si vědom, že je nástrojem Boha. Nebo tomu p. dr. vůbec nerozumí.

Z veškerých pochybností vás vyvede str. 136. Foch sám tam praví: »Někteří sázejí na Ludendorfa, jiní na Foche. Myslím, že bych sázel na Foche«. A k tomu pan doktor předesílá, že tyto věty nás nemohou překvapovat, nebo dokonce odpuzovat.

A ještě, milý pane doktore, jsou různé věnce, z vavřínu i ze slámy; těmto se říká víchy a sedávali na nich při své práci šindeláři. Vavříny se arci věnčívaly hlavy vítězů. Vy jste »ovrcholil« své dílo banální citací popatlaného demokrata Sforzy o Fochovi a Napoleonovi: »Foch byl slušný muž a Bonaparte, mírně řečeno, praobraz egoisty«.

Vy dva dohromady tomu rozumíte!

Přes to však na konec si uvědomuju, že jste jistě starší a podle toho já jsem mladší. Není tedy toto nějaká rada, ale spíše žádost. Myslím si totiž, kdybyste naslouchal pozorněji svému nitru — »duch dobrý, jenž by rád v každém srdci zněl beze zvuku a bez hluku slov mluvil všecku pravdu«, jistě by vás k tomu pohnul — snesl byste více látky k životu Fochovu a hlavně přeložil byste nám jeho Zásady! Takhle to vaše vyzlacení jména Fochova na rudých deskách dějin odprýskává a kdyby nepovstali jiní letopisci vé slavných vojevůdců, brzy by i toto veliké jméno bylo pod vaší rukou nečitelné.

Foch sám ve své přítomnosti řekl by vám, co pravil jakémusi řeholníkovi (str. 185.): »Na vašem místě bych vystoupil na patník a kázal bych lidu jako za křížových výprav svatou válku«.

POZNÁMKY J. F.

(k 44. Archům v září l. P. 1938).

Epištola mnicha Avvakuma. Teď, kdy v Rusku nastoupil tužší režim absolutismu než za cara a tím vláda z bouřlivých let vyšlá se poněkud konsolidovala, můžeme přehlédnouti klidně věkovitý stav odštěpenství od Jednoty Církve. Přečtli jsme právě Zápisky studentky Rachmanové, očité svědkyně a soutrpitelky za dob převratu, a ta cituje hned na začátku Avvakuma. Bylo třeba si blíže povšimnouti jeho doby. Bylo to za cara Alexeje. Tu se cosi stalo, kdy najednou takový spravedlivec pocítil, že mu mizí půda pod nohama, a že se s celou svou zbožností a tradičním starověrectvím ocitá ze zvůle světského panovníka v politickém propadlišti. My katolíci máme hlavu Církve, Římského papeže a s ním dogma Neomylnosti, jež všechny přehmaty i nedohmaty světských vlád stále paralysujíce udržují primát Moci nad všemi trůny i ministerskými křesly, a divadlo světa ať bolševického, ať jinak demokratického řádně nám osvětlují principy, ohlášenými hned Kajnovi v prvních dnech Vyhnanství: »Pod tebou má býti žádost Abelova a ty panovati máš nad ním«. Gen. IV, 7. Příliš se tedy nedivíme, že podle těchto zápisek studentky, jež, jak patrno ze zakončení, sotva kdy dostuduje k poznání katolickému, bolševici tolik hubili rozkolníky, ustálené v bludu a — blahobytu.

Četba. Šalda zavedl kritický genre mnohomluvný. Kritika se ještě přečte, ale na věci posuzované pak už nezbude času. Četba dlouhých kritických prós vytiskuje četbu básní. Znám mnoho vzdělanců, kteří vědí hodně ze soukromého života básníků, o jejich díla se však vůbec nestarají; »není na to kdy«.

Z novin: »Byla to osudová chvíle, kterou vystihl T. G. Masaryk, aby se postavil za hranicemi státu v čele československého odboje . . . Byl to americký president Wilson, který vynesl heslo o sebeurčení národů . . . Takto si získal T. G. Masaryk, **jenž je nástupcem posledního Habsburka,** veliké zásluhy o osvobození . . .« atd. Podepsaná Vlasta R.

Změna obřadu při podávání. Dopisovatel se táže: »Je možné, aby kněz podával Tělo Páně od strany evangelijní ke straně epištolní? Dnes ráno (21. VII. 1938) podával takto: nejprve od strany epištolní ke straně evang., pak od strany evang. k epišt., a pak chodil sem a tam, jak kdo přiklekal. Zkrátka zmatek a ne obřad. Vedle mě podával Tělo Páně jakési paní: »Corpus domini nostri - **zavřete pusu** - custodiat . . . Vždy jsem slýchal, že při Nejsvětější Svátosti jest obřad přísně stanoven.« — Ano, dělá se všelicos. Sám bych měl látky na arch.

Nové básně Březinovy. Vypravuje mi student »Březinova reálného gymnasia v Telči«, že byl na spiritistickém sezení, kde Březina skrze medium říkal své

nové básně (říká se v literárním světě: »dosud nevydané«), jež prý byly mnohem krásnější než ty, jež obsahuje Dílo jeho pozemského života. Myslím, že při takovém sezení jsou všichni v transu, a až se probudí, půjdou z toho jako opilí a do rána jako po opici vše zapomenou. Aspoň sám jsem ještě nic z tohoto posmrtného díla nečetl. Když se takhle buržoové zas dopátrali jeho stopy, budou ho asi častěji trápiti jako za živa. Za sebe bych si přál, aby se ho zeptali, zda mi nemá telečské Březinovo reálné gymnasium, které po něm dědilo, vyplatiti oněch tisíc korun i s úroky, jež mi básník písemně za svého života připověděl, jež však potom, byv stížen nemocí, již vyplatiti nemohl. Bylo by to k úlevě nebožtíkově i dobré »pro Spravedlnost«.

Kolem Svátostí. Jsou vzdělanci, profesoři, kteří myslí, že svátosti byly »zavedeny« na sněmu Tridentském a že teprve po tomto koncilu vešly »v život«. — Jsou farnosti, které dělají »eucharistické kroužky« — asi pastorační opatrnost! — když jest přece povinností farářů zváti lid k častému a dennímu přijímání.

Krematoria jsou výnosná, čili těžba s nebožtíky. Opisujem to z novin: »V poslední době četná města, na př. Brno, Opava, Žatec, Těšín, Jablonec n. N., hodlají zříditi krematoria. Také Pardubice snaží se, dle zprávy »Východu«, vymoci povolení ke stavbě krematoria. Městská technická kancelář pracuje již na

podobném vypracování projektů. Celkový roční náklad, s vydržováním krematoria spojený, byl by při stavebním nákladu 700.000 K i s amortisací investovaného kapitálu asi 70.000 K, vlastní úhrada podniku byla by asi o 7.000 K vyšší, takže při počátečním počtu 600 kremací ročně podnik by byl aktivním. Pražský spolek »Krematorium« přispěl na stavbu krematoria obnosem 50.000 K, na veřejnou soutěž na návrhy uren, kterou vypíše městské průmyslové museum v Pardubicích, přispěl týž spolek 500 K. **Podnik ten by zajisté prosperoval,** neb v krematoriu v Liberci bylo za první rok spáleno 660 mrtvol a podnik byl tak výnosný, že vypůjčený kapitál mohl býti co nejdříve splacen.« — Zdá se nám však, že mnohem výnosnější by bylo hnojit takovou spoustou dusíkatých látek — bez spalování.

Jih proti severu od Margarety Mitchellové. O tomto díle možno pojednávati s kolika hledisek. Je zde historie války »za osvobození otroků«, Jihu proti Severu, a s historií, velmi věrnou, též geografické a ethnografické rozdíly usedlíků Georgie od rozmáhajících se Yankeeů. Na tyto reálie však jaksi zapomínáte, nebo lépe řečeno jeví se vám samozřejmými, když se na vás valí láva srdcí, láva vášní. Ačkoliv jsou to objemné svazky, zdá se vám, že autorka si počíná hodně střízlivě, příliš nezdobí, ale povšechný dojem z jednotlivých výjevů je vždy mocný a po chvíli četby nabudete plnou důvěru k jejímu umění. Na »uměleckou« nějakou architektoniku a na jednotné sou-

středování děje vůbec nedbá, a divíte se opravdu, když přehlížíte na konci celek, čím docílila té svrchované jednotnosti díla, toho tichého záření, jež se prostírá nad veškerou tou rozmanitostí výjevů. Čte se to jako věcná kronika a ne jako vymyšlený a pozvolna sestrojovaný román. Třeba též na to upozorniti, že ač nechává všechna dění v oblasti vášní, přece nikdy nezneužívá svého umění, aby mátla morální hodnoty. Ty vždy pečlivě odvažuje. Ba možno říci, že za všemi rozvrácenostmi vášnivců jsou mravy a Ctnost vlastním zájmem spisovatelky. Kniha svým prostým epickým tonem má nad to vše jednu dobrou výhodu: může ji čísti i polovzdělaný buržoa s velikou zálibou.

Dobrý člověk. Často se mi teď stává, že v hovorech s přátely slyším o tom neb onom, že je dobrý člověk, i když nevěřící nebo bludař. A cítím, že hlavně proto se to říká, že jest nevěřící nebo bludař, a »mnějí, že by takoví spaseni mohli býti, ač nejsú v kostelníe víeře«. Vizte však, jak o tom smýšlí a jaké v tom má míry Tomáš ze Štítného v **knihách Naučení křesťanského** (vyd. 1873 p. 189): »Neníeť spaseníe, jediné skrze jednotu Cierkve svaté v křesťanské víeře, neb prohlášenať jest po všem světě; kteříž jie nepřijmú, zahynúť. Bylo je to dřéve, že dobří a šlechetní, bohu sie klaniejíc, mohli býti spaseni, avšak jedné v té víeře, že príde spasitel svieta, z nichž Job byl jeden. Bez té víery od počátka svieta nemohliť sú spaseníe dojíti, byť kteří byli i najšlechetniejších obyčejóv, jakož i nyníe kromie jednoty Cierkve svaté neníeť spa-

seníe ižádnému. A z tohoť jde, že by byl křestian i u velikých hříeších, bezpečniejíe jest spaseníe jeho, než onoho, kterýž, nejsa u víeře křesťanské, by byl najšlechetniejších obyčejóv a skutkóv, by jedinému bohu všemohúcíemu sie modlil. Neb zlý, hříešný křiestian, když má v srdci kořen víery pravé, móž snáze poznati své zlé činy a k Bohu sie obrátiti od nich, želeti viny své a prositi božíeho smilováníe. Ale onen »dobrý a šlechetný«, když v srdci nemá kořene víery pravé, ne spíeše své obyčejné promienί víery, než onen svých zlých činóv, pravú maje víeru v srdci. Protož víerať jest vítiezstvo, kteréž přemáhá sviet; u víeře jsa človiek silen odoláť ďáblu, protivie sie jemu. A bez víery nelze sie jest líbiti Bohu.«

Daremný člověk. Jaký je člověk daremný, to vyjádřil už pohan Hesiod; a protože je **teď** většina lidí neschopných poslechnouti, a pro hloupost, která jest podle Balmesa (jehož nauku právě dotiskujeme) dcerou pýchy, též neschopných sami o věcech přemítati, stůjž zde slovo Hesiodovo na paměť **budoucím:** »Ten jest nejlepším, kdo sám všechno promyslí, ušlechtilý však i ten, kdo dobře mluvícího poslechne, kdo však by ani sám nemyslil, ani jiného slyše o tom v mysli nepřemítal, to jest člověk darebný.«

Mořský had od Paula Scheerbarta jest velmi důležité dílo pro Studium. Je zde chrám Nitra v bohaté symbolice. »I tam dole v hloubce, zdá mi se, jako by vládla jakási způsoba Trojjedinosti. Jako zemská kú-

ra se skládá z pevniny, moře a vzduchu — tak se skládá nitro země z Ducha Výhně, z Ducha Kamene a z Ducha Etheru. Neusmívej se určitosti, s níž to pravím. Již léta jsem přivykl tomuto způsobu nazírání a proto nabyl pro mne pevných tvarů. A těmto tvarům chtěl jsem v symbolech svého chrámu propůjčiti zevnější podobu . . . Jsem tolik zvyklý na určito, poněvadž v mé samotě nikdo mi neodporoval.«

Vyklizujeme: Důležitý pojem ve Studiu, což se pozná až po řádném pochopení Blondelovy **Činnosti.** Je třeba stále se cvičiti v rozeznávání dobrého a zlého, jak velí křesťanská spravedlnost: Varuj se zlého a čiň dobré, čili, jak to čteme v Bibli Svatováclavské v I. epištole Petrově III, 11: Uchyl se od zlého, a čiň dobré. Dnes tedy vyklizujeme:

Ellen Glasgowová, **Stateční lidé z Ironsidu.** Praha, 1938. Vlohu měla, ale zbřídila ji — zamilovaností. To se teď často stává u žen: Málokterá dovede se přenésti přes tyto močály sentimentů nezdravých. Zde již od 130. strany pociťujete nudu a knihu zklamáni odkládáte — nedočtenou.

K obrázku těchto archů. Je to dřevoryt z prastaré inkonabule Zlaté Legendy. Představuje sv. Lukáše, světce říjnového. Studujeme rádi měsíce podle jejich dekorací, a proto si opakujeme odstaveček z básně Říjen od Leona Bloy, kde promlouvá k dívce, aby neshrabovala spadlé listí: »Nikdo nikdy tě nenaučil,

vidím to dobře, že platan jest dle Svatého Textu jedním z tajemných stromů, určených k tomu, aby symbolisovaly Marii, a jeho listí udržuje nejdéle a s největší skvělostí ctihodné barvy zmírajícího slunce. Zajisté znám málo věcí krásy tak pronikající jako kterékoliv nastlání tohoto listí na pažitu, a sousedství nejkrásnějších chrysanthem světa nepřidalo by ničeho k melancholické intensitě tohoto vidění. Ještě jednou, nech tedy těchto ubohých listů. Dovol, ať padají list za listem, až by utvořily zlaté stelivo Býku svatého Lukáše. Půjdu a posadím se s chutí vedle tohoto roztomilého zvířete, pod svatým Františkem a svatým Divišem; tento nese svou hlavu amethystovou ve svých rukou biskupských, onen celý září stigmaty Ježíše Krista. A jestli, opustivši svoje hrabě malé spořádané buržoy, svolíš a vzdálíš se v prostotě svého srdce, uvidíš snad říjnové Anděly Strážné, jimž byla svěřena sladká agonie přírody. Ah! jak potřebujeme těchto andělů, když jsme chudi!«

Michajl M. Prišvin

ŽEN-ŠEN, KOŘEN ŽIVOTA. Z ruštiny přeložil Bohuslav Durych. Obálku a obrázky kreslil Ladislav Vele. Nákladem Bohuslava Durycha a Vlastimila Vokolka, vydavatelů edice Delfín, vytištěno bylo 300 exemplářů [z nich 20 na ručním papíře a číslováno] v knihtiskárně V. Vokolka a syna v Pardubicích v červnu 1938. Formát $17^1/_2 \times 11$ cm, stran 144. Původně za 15 Kč, na ručním papíře za 25 Kč.

Annette von Droste-Hülshoff

ŽIDŮV BUK. Přeložil O. Reindl. Frontispice vyryl A. Strnadel. Upravil Oldřich Menhart. Vydal Jan V. Pojer v Brně na jaře roku 1938 jako 39. svazek edice Atlantis. Písmem Menhartova antikva vytiskl Karel Kryl v Novém Jičíně 350 ručně číslovaných výtisků. Výtisky s čísly 1–50 na domácím papíře hadrovém, výtisky s čísly 51–350 na ofsetu. Formát 17 cm × 11 cm, stran 98, původně na hadrovém za Kč 52·50, na ofsetu Kč 34·50.

Arnold Ulitz

DOBYVATEL [EROBERER]. Z němčiny přeložil a poznámkou opatřil Jiří Jílek. Upravil Ladislav Sutnar. Obálku a vazbu navrhl Josef Novák. Nákladem vydavatelstva Družstevní práce v Praze v květnu 1937. Vytiskla Lidová knihtiskárna A. Němec a spol. písmem garmond Romana. Formát $18^1/_2$ cm × 13 cm, stran 368, původně 30 Kč, váz. 40 Kč. Tištěno bylo 7700 výtisků.

Margaret Mitchell

JIH PROTI SEVERU. Svazek I.: V BOUŘI, str. 600, brož. 70 Kč, váz. 85 Kč, poloperg. 95 Kč. Svazek II.: PO BOUŘI, str. 616, brož. 70 Kč, váz. 85 Kč, poloperg. 95 Kč, polokůže 110 Kč. Přeložila Jarmila Fastrová. Vyšlo jako 85. a 86. svaz. Edice Atom. Úprava, obálka a vazba Jaroslava Švába. Vytiskla knihtiskárna »Osvěta«, společnost s obmez. ruč. ve Valašském Meziříčí, pro nakladatele Václava Petra, Praha II., Ječná 32. roku 1937 a 1938.

Paul SCHEERBART

MOŘSKÝ HAD. Mořský román. Z němčiny přeložil Bohuslav Reynek. Dobré Dílo ve Staré Říši z roku 1920. Formát 15 cm × 12 cm, str. 140.

Teď r. 1938 po 10 Kč. Bude brzy rozebráno.

Paul SCHEERBART

GALANTNÍ LOUPEŽNÍK. Zahradní scherzo. Vyzdobil Th. Th. Heine, vytiskl na ručním lisu a vydal svým nákladem Josef Portman v Litomyšli 1927. Bylo vytisknuto 20 výtisků na Eggerthově ručním papíře. Formát 19 cm × 12 cm, str. 20, v obalu s tištěným titulem.

Vincenc Kramář

O OBJEKTIVITĚ. „Několik slov o objektivitě. Věnováno mladým historikům umění.“ Vydáno ve 400 výtiscích dne 8. května 1937 k šedesátinám autorovým jako soukromý tisk Františkem Venerou v Brně 15. Kresba [krásná podobizna autorova] od Vincence Makovského z roku 1937. V úpravě Petra Dillingra vytiskla knihtiskárna Pokorný a spol v Brně. Formát $24^1/_2$ cm × 17 cm, str. 22, původně za 14 Kč.

J. B. Priestley

ANDĚLSKÁ ULIČKA [Angel pavement]. V autorisovaném překladu Zd. Münzerové vyšlo za redakce Fr. Götze jako 14. svazek románové sbírky Knihy století, kterou vydává nakladatelství Julius Albert v Praze XI. Typograficky upravil Fr. Muzika. Písmem Ratio-Latein vytiskla v září 1935 tiskárna Müller a spol. v Turnově. Formát 21 cm × $13^1/_2$ cm, str. 484. Původně za 52 Kč, vázané 65 Kč, v polokožené vazbě 82 Kč.

„Jiráskova doba »TEMNA« je pro náš národ, vpravdě dobou SVĚTLA, poněvadž všechno krásné vzniklo našemu národu právě v oné době: architektura i národní písně“.

[Výrok Ot. Březiny v knize Jakuba Demla: Mé svědectví o Otakaru Březinovi, str. 431]

Jasným paprskem do „temného“ kouta naší literatury lze nazvat soubor objevitelských statí prof. Karlovy university

Josefa Vašici

ČESKÉ LITERÁRNÍ BAROKO

Stran 356. Brož. Kč 33·–. V osmnácti živě psaných kapitolách přináší Vašicova kniha úžasnou hojnost nového materiálu a ukazuje cestu k pronikavé revisi českého baroka.

U KNIHKUPCŮ.

Nakladatelství „VYŠEHRAD“,
Praha II., Václavská ul. č. 12.

Knihy Josefa Čapka, zdroj okouzlení a hloubavého úžasu.

Kulhavý poutník. *Básnická konfese. 3. vydání. Brož. 20 Kč, váz. 30 Kč.*

Ledacos. *Kniha feuilletonů. 5. vydání. Brož. 20 Kč, váz. 30 Kč.*

Lelio a pro delfína. *Lyrické prózy. 3. vydání. Brož. 16 Kč, váz. 26 Kč.*

Málo o mnohém. *Kapitoly o umění a vkusu. 2. vydání. Brož. 14 Kč, váz. 24 Kč.*

Nejskromnější umění. *Výklad umělecké tvorby. 3. vyd. Brož. 15 Kč, váz. 25 Kč.*

Stín kapradiny. *Román. Poctěno státní cenou 1931. 2. vyd. Brož. 24 Kč, váz. 34 Kč*

Umění přírodních národů. *Výtvarná studie. 360 str., 150 autorových kreseb a 32 obr. příloh na křídovém papíře. Brož. 55 Kč, váz. 67 Kč.*

U knihkupců. **FR. BOROVÝ.**

Platte složenkou 11290×2: Antonie Florianová, Archy, Stará Říše

44. archy v září léta Páně 1938 obsahují:

Poslední epištola arcikněze Avvakuma caru Alexejovi . . 10
Schröder, *Básně* 4
Maurice Blondel 10
Hans Carossa, *Básně* 4
Chesterton, *Osel* 1
Petr Mille, *Dítě a mrtvá královna* 4
George Chapman, *Padraic touží po nebi* 1
O pohřbívání ohněm 2
Norwid, *Nervy* 1
Tiutčev, *Básně* 2
Poznámka V. O. 1
Poznámky J. F. 4
Bibliografických a obrázek 5

Uspořádal a vydal VILÉM OPATRNÝ, Praha-Strašnice 980.

ARCHY vycházejí šestkrát do roka. Předplatné na rok 1938 je 33 Kč, pro studenty 28 Kč. Jednotlivá čísla za 6 Kč. Tiskem V. Vokolka a syna v Pardubicích, V. Dvořáka v Mor. Budějovicích, F. Bartoše v Přerově a J. Muchy ve Velkém Meziříčí. Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Brně číslo 10013 - IIIa - 1937. Podací úřad Stará Říše.

ATLANTIS, *edice krásných knih.*

Bloy: V TEMNOTÁCH. Poslední kniha velikého bojovníka, psaná na prahu smrti. Přel. B. Reynek. Kč 40·50.

Braz: NOC OHŇŮ. (Noc ohňů. – Bažina Yeun. – Noc mrtvých.) Úžasné dílo, vytvořené duchem poesie a duchem bolesti, prolnuté tajemstvím, podivuhodnou nadějí a dětskou důvěrou. Přel. O. Reindl. Kč 45·–.

Calderón: POMSTA KONDOROVA. Povídky vyzařující nevyslovitelnou tesknotu peruánských nocí. Přel. Zd. Šmíd. Kč 36·–.

Claudel: POZNÁNÍ VÝCHODU. Básník a mudrc hovoří k nám v každé z jedenašedesáti próz této knihy, plné radosti nad zákonitostí vesmíru a lidskou duší, obrážející jako zrcadlo krásu světa. Přel. J. Heyduk. Kč 60·–.

Droste - Hülshoff: ŽIDŮV BUK. Novela. Drama zločinu o trestu v údivné zkratce — jeden z vrcholů německé novelistiky. Přel. O. Reindl. Kč 34·50.

LEGENDA O MĚSTĚ YS. — Báje o krásném a hříšném městě. Úchvatná próza středověku, plného hrůzy z díla satanova i lásky k velikosti Boží. Přel. Jos. Heyduk. Kč 48·–.

Ortega y Gasset: SMRT A ZMRTVÝCHVSTÁNÍ. — Essaye velikého filosofa o lásce a smrti, obrazech a hudbě, umění a zemi španělské. Přel. Zd. Šmíd. Kč 49·50.

Reyes: TRIPTYCH. (Cikánská píseň na oslavu Panny Marie. — Vidina Anahuaku. — Pád). Essaye. Četba pro dny sváteční, k níž se budeme stále vděčně vraceti. Přel. Zd. Šmíd. Kč 27·–.

Rilke: SONETY ORFEOVI. Nejkrásnější sbírka básní slavného něm. basníka. Přel. V. Renč. Kč 27·–.

Unamuno: ŠPANĚLSKÉ ESSAYE. (O poevropštění. – O četbě a výkladu Dona Quijota. – O pýše. – Samota. – Dovnitř! – In memoriam.) Přel. Zd. Šmíd. Kč 40·50.

Bibliofilská úprava. — Pouze brožované exempláře.

ČLENŮM EDICE SLEVA 20 — 33%.

Podrobné prospekty zašleme na požádání zdarma.

EDICE ATLANTIS (Jan V. Pojer), BRNO 16, Zdravý domov

Viktor Dvořák

Moravské Budějovice

Husovo nám. 37

knihtiskárna

nakladatelství

školní knihy

obchod papírem

Telefon číslo 56

POUROVA EDICE

upozorňuje čtenáře Archů na své publikace, zejména na několik svazků vynikajících a dosud úplně neznámých českých autorů z doby XVII. a XVIII. věku, které tvoří základ

BAROKNÍ KNIHOVNY,

o jejíž svrchované potřebě a významu nás nové bádání vždy důrazněji přesvědčuje. Vydání textů jsou přísně kritická a doprovázená komentářem nejlepšího znalce těchto řečí Dra Joseta Vašici a vyšla v krásné úpravě grafické.

V tisku je vynikající dílo Ondřeje de Waldta

SLÁVA ČESKÉHO JAZYKA

která je překvapujícím objevem netoliko pro svou kvalitu, jakožto nejprůbojnější ze všech dosud známých obran české řeči, ale i pro dosud nadobro neznámé jméno autorovo. V této souvislosti upozorňujeme na studii A. Vyskočila o Baroku jakožto základu k novému výkladu české kulturní otázky a na studie Jana Čepa a Jana Zahradníčka, které přinášejí netoliko výklad vlastní tvorby obou básníků, ale otevírají i nové pohledy na podstatu uměleckého díla zejména českého. Ještě na podzim bude vydána nová sbírka básnických próz Fr. Springera: SPLACENÝ PENÍZ v úpravě a s grafickým listem Fr. Tichého.

V POUROVĚ EDICI DOSUD VYŠLO:

1. A. Vyskočil: Na pokraji dnů (verše) 15 Kč. ● 2. Listy sv. Kláry 7·50 Kč. ● 3. J. Keats: Dopisy milence 21 Kč. ● 4. A. Vyskočil: Básníkovo slovo (kritické studie) 36 Kč. ● 5. Rossetti: Ruka a duše 15 Kč. ● 6. Čtyři písně o posledních věcech člověka: (Anonym XVII. století), rozebráno. ● 7. Ponchon: Múza v hospodě 15 Kč. ● 8. A. Vyskočil: Marginalie 18 Kč. ● 9. Jammes: Čtyřverší 18 Kč. ● 10. Dolů k Betlému 21 Kč. ● 11. Dvořák z Boru: Divotvorné vítězství nad smrtí z r. 1743, 21 Kč.

VÁCLAV POUR, PRAHA XIII.,

NORSKÁ 10. (dříve Vinohradská) TELEFON 58.000.

Topičovy Bílé knihy -
zrcadlo literárního světa

DVOŘÁK

ve vzpomínkách a dopisech

2. vydání v týdnu

Uspořádal O. Šourek

„Knížka, jejíž úspěch nejlépe dokazuje, že v krátku vychází již ve 2. vydání, vykazuje přetisk několika projevů vynikajících představitelů uměleckého světa našeho i cizího o Dvořákovi, v dalším pak chronologickém postupu se před námi rozevírá bohatý, lidsky dojímavý a po umělecké stránce skvěle úspěšný život Dvořákův, ze vzpomínek přátel a hlavně z četných dopisů dovídáme se nesčíslné množství podrobností, z nichž si teprve jasně učiníme představu o tom, jak Dvořák zprvu zneuznalý a v tísnivých poměrech žijící český hudebník nastoupil svou skvělou a zázračně vystupňovanou uměleckou dráhu světovou. Každá okolnost, méně snad známá je osvětlena nadto podrobným komentářem Šourkovým. Znamenitá kniha si plně zaslouží zájem, který se jí věnuje". Národní politika 22. V. 1938. Kč 30·-, v plátně váz. Kč 40·-, v polokůži 55·-.

PAMĚTI BABIČKY KAVALÍROVÉ

3. rozšířené vydání.

Kniha, která mi způsobila mnoho krásných chvil. Pohádka — ano — pohádka tak pravdivá a jímavá, že jen duše bezcitná by ji mohla prožívat bez hlubokého dojetí. Jaká svatá moudrost, jaká útěcha trpícím je v závěru pamětí. Četl jsem to synovi, jeho ženě Anně a všichni jsme plakali dojmutím, ale též radostí". JOSEF SUK, hud. skl.

S tříbarevnými i pérovými obrázky, s přílohami autotypickými a faksimilem dopisu. Krásně vypravená Kč 34·-, v plátně Kč 44·-, v polokůži Kč 59·-.

Dodá každý knihkupec.

TOPIČOVA EDICE, Praha XII., Polská 52.

JAROSLAV DURYCH

náleží k vůdčím zjevům moderní, české literatury. Po léta tvoří několikadílný historický román, který bude jistě stejným literárním přínosem jako Bloudění. Uprostřed této velké práce napsal menší románovou skladbu

MASOPUST

jíž sám nazval milostnou romancí. Jejím rámcem jsou dny pražského masopustu roku 1611 s pozadím událostí, které se v těch dnech v Praze sběhly: vpád pasovských a útok lidu na chrám Panny Marie Sněžné. Kdo zná Durycha jako kouzelného básníka milostných citů a ženské čaromoci, potěší se jeho novou romancí, jíž napsal zralý umělec slova i formy.

Brož. 25 Kč, váz. 35 Kč.

Dodá každý knihkupec. **MELANTRICH.**

Naprostá jistota úspor,

nejvýhodnější úrokování v rámci zákonných ustanovení. Spoření v dětských střádankách a střádacích hodinách. Vyspělá služba přespolním vkladatelům. Rádi posloužíme informacemi.

PŮJČKY ZA VÝHODNÝCH PODMÍNEK

na hypotéky, směnky, cenné papíry a obstávky platů.

SLOUŽÍME SVÝM ZÁKAZNÍKŮM,

sloužíme kraji a jeho potřebám.

LIDOVÁ A ZEMĚDĚLSKÁ ZÁLOŽNA

V OPAVĚ, Masarykova ul. 39.

ODBOČKA V HRANICÍCH,

Žerotínovo náměstí 26.

PLATEBNY: Háj, Kobeřice, Pustá Polom.